

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. I. De creatione Hominis, & statu innocentiaë,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

DISPUTATIO PRIMA

De creatione Hominis, & statu innocentia.

Hæc duo in hac disputatione conjungimus, quia insignes dotes & prerogative quas homo in sua creatione recepit, vix possunt intelligi, nisi dona & privilegia status innocentia, in quo primi parentes conditi sunt, explicentur, ut ex infra dicendis patebit.

ARTICULUS I.

De productione Adami.

Constat ex capite primo Geneleos, Deum, mundo corporeo jam condito, & ornato, sexto die à principio creationis, hominem condidisse, & velut in eleganter extructum & præparatum domicilium ac palatium, Regem & caput mundi corporei, propter quem reliqua corporea condita sunt, induxisse. Moſen autem imitatus videtur Ovidius, qui lib. 1. Metam. expressit omnium aliarum rerum procreatione, de homine subiicit:

Sanctius his animal, mentisque capaci

Atque

Deerat adhuc, & quod dominari in cætera

posset,

Natus homo est

Cur autem homo postremo loco productus sit, ratio ac egregia à SS. Patribus afferri solent rationes. In primis enim (ut ait Nemesius) cum omnia propter hominem essent condita, oportebat primum quæ ad usum illius pertinebant parata esse, deinde eum qui iis uturus esset produci. Quam rationem eleganter explicat Philo in libro de mundi opificio, ubi sic ait: *Vt digni convitatores non prius ad cenam vocant, quam ad epulum necessaria preparaverint; & qui gymnæsiæ ludos, & theatrales exhibent, antequam spectatores in theatra vel stadia congregent, certatorum & eorum rerum, quæ ad oculorum vel aurium oblectamentum assistant, copiam parant. Ita totius mundi principum, tanquam certaminis aut convivii dator, hominem ad epulas & spectaculum vocaturus, quidquid ad usum quæ pertinebat, apparavit: ut in mundum ingressus, ille statim inveniret & convivium, & theatrum sacratissimum. Simili ratione utitur Nazianzenus orat. 43. ubi ait quod prius construentum erat palatium, & postea Rex introducendus. Sic enim, subdit Nyſſenus, consentaneum erat, ut princeps ac rector existeret, antequam essent illa quibus imperaret: sed ut constituto jam imperio, tum Rex deum renuntiaretur.*

Deinde conveniens erat prius creari magnum mundum, postea parvum, qui esset totius mundi magni epitome & compendium. Vel ut ait Nemesius libro supra citato, productâ à Deo creaturâ purè spiritali, & purè corporeâ, oportebat esse quoddam vinculum utriusque, ut unum esset hoc universum, libique consentiens, nec à seipso

Tom. II.

A alienum. Vel, ut scribit Philo Judæus, ubi supra, Consentaneum erat ut primo Dei operi, postremum responderet, atque ut initio Deus cælum condiderat, omnium sensibilem, externorumque perfectissimum; sic ultimò hominem faceret, genitorum & corruptibilem longè præstantissimum, ac parvum ut sic dicere liceat cælum.

Has & similes rationes breviter & compendiosè attigit Pererius in præfatione libri 4. in Genesim, ubi hæc scribit: *Verum cur (dicit aliquis) postremo loco generatus est homo? An quia ordine generationis quæ perfectiora, ea solent esse posteriora? An quod antea comparandum homini fuerat domicilium, & domus omni instructa & ornata suppellectile, qui est mundus hic omnium rerum generibus completus? An quia homo rebus omnibus corporeis indiget, vel ad vitam agendam, tuendamque, vel ad doctrinas omnes, artesque petcipiendas? An propterea ultimus creatus est, quod rerum omnium dominus & quasi finis? Nos enim omnium rerum, inquit Aristoteles, quasi finis sumus. An quod erat conveniens prius creari magnum mundum, qui esset totius mundi magni velut perfectum quoddam compendium, omnia quæ in magno mundo distinctè ac diffusè continentur, habens in se restricta & coarctata? An denique quod homo res quadam media est inter corporeas res & incorporeas interjecta, & utriusque generis natura, ac proprietatum particeps? quod autem hujus generis medium est, id appellant Philosophi medium per compositionem seu participationem extremorum, idque posterius extremis.*

B Plures etiam ex his rationibus indicat Nazianzenus orat. 42. ubi ait: *Hominem à Deo velut mundum quemdam alterum, in parvo mundo supra terram collocatum, Angelicum alium, mixtum adoratorem, visibilis creatura spectatorem, mystem intelligibilem, eorum quidem quæ in terra sunt Regem, cælesti autem Regi subditum: terrenum pariter ac cælestem.*

C Caterùm primi hominis productionem Moyses cap. 1. & 2. Geneleos, his verbis descripsit: *Et vidit Deus quod esset bonum, & ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, universæque terra, omnique reptili quod movetur in terra. Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terra, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem. Ubi plura annotanda sunt, quæ hominis dignitatem & excellentiam mirum in modum commendant. Primò verbum illud faciamus, quod indicat, Deum cum ad aliarum rerum corporearum productionem solo usus sit imperio, Dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt, in creatione hominis, tanquam in exquisito & industria majoris opere, novâ quadam & singulari ratione atque ratione utum fuisse, ac prius veluti consultationem & deliberationem de eo condendo adhibuisse, non quod Deus consultatione & deliberatione egeat, sed ut*

D *humani*

E *humani*

humani opificii dignitas apertius insinuetur: solent quippe opifices diu deliberare, ubi aliquid magni momenti aggrediendum est, nec nisi præhabito maturo consilio, ad opus aliquod arduum manus admovent. Unde præclare Basilus homil. 10. in Hexameron: *Nosse vis te ipsum: vel hinc auspiciam sumito.* De nullo enim operum qua Deus catenus condiderat, vox ista: *Faciamus*, in litteras transmissa est: sed simplici verbo & mandato Dei omnia creata sunt. Erudire igitur hinc o homo, ac edisce, quanti unus tu estimandus venias. Neque enim generationem tuam velut pretii vulgaris, communi creaturarum mandato censuit attingendam. In Deo progreditur consultatio, quemadmodum tantum hoc animal provehi debeat ad vitam, *Faciamus autem.* En consultat sapiens, & quid secum statuerit artifex, proponit discernendum. Reverendum (subdit Petrus Damianus) revera privilegium, nec ulli traditum creaturae. Creatur illa sublimior numerositas Angelorum, & elementorum omnium ordinatur variata connexio, sed omnipotentis presentia opus tantum alta taciturnitate prospicit: ut vero venit ad hominem, & nobilis creatura disponitur, accingit se Trinitas ad creandum, & consilium accipit sapientia, ut creatura dignitas, Creatoris privilegio clara esse monstraretur.

Deinde notanda sunt illa verba: *Ad imaginem & similitudinem nostram*, quibus altera in lignis hominis prerogativa designatur: cum enim res alia corporea, sint tantum veluti quaedam signa & vestigia Creatoris, homo est perfecta quaedam Divinitatis imago, ob liberum quo pollet arbitrium, & propter regiam dignitatem quam in res omnes terrenas obtinet, unde subdit Scriptura: *Ut præsit piscibus maris, & volatilibus caeli, & bestis terra, omnique reptili quod movetur in terra.* Hinc Chryllostomus lib. 1. ad Stagnum. Deum ait hoc in terris hominem esse voluisse, quod ipsemet in caelis erat. Et Nilenus lib. de opificio hominis cap. 4. *Anima* (inquit) *regiam excellentiamque dignitatem, longe à privata abjectione distinctam, in eo demonstrat, quod nullius domino subicitur, & sua potestatis est, ac suapte voluntate & libero arbitrio gubernatur.* Cujus enim proprium illud est, quam Regis? Præerea imaginem esse naturæ omnibus imperantis, nihil aliud est, quam cum regia dignitate naturam esse conditam. Id quoque eleganter expressit Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 5. his verbis: *Liberum & sui arbitrii & sua potestatis invenio hominem à Deo institutum: nullam magis imaginem & similitudinem Dei in illo animadvertens, quam ejusmodi statui formam: neque enim facie & corporalibus lineis, tam variis in genere humano, ad uniformem Deum expressus est, sed in ea substantia, quam ab ipso Deo traxit, id est anima ad formam Dei splendentis, & arbitrii sui libertate & potestate signatus est.*

Notandum etiam est, hominem non dici imaginem Dei, sed ad imaginem Dei, ad significandum (ut docet Augustinus) quod non ita perfecte refert similitudinem Dei, sicut Dei Filius: *Quia* (inquit) *non omnino equalis fiebat illa imago Dei, tanquam non ab illo nata, sed ab eo creata, hujus rei significande causa, ita imago est, ut ad imaginem sit, id est non æquatur paritate, sed quaedam similitudine accedit.* Similia habet D. Thomas r. p. quaest. 35. art. 11. ad 3. ubi hæc scribit: *Ad designandam in homine imperfectionem imaginis, homo non solum dicitur imago, sed ad*

imaginem, per quod motus quidam tendentis in perfectione designatur. Sed de Filio Dei non potest dici quod sit ad imaginem, quia est perfecta Patris imago.

Subditur verò ad similitudinem nostram, quia inter imaginem & similitudinem Deialiqua reperitur distinctio: imago enim significat dona naturalia, mentem scilicet, voluntatem, memorem, ac liberum arbitrium: similitudo vero Dei refertur præcipue ad dona gratuita & supernaturalia, ut sunt justitia, sanctitas, innocentia, aliaque virtutes infusæ, cum quibus Adam creatus est, quæ fuerunt veluti ornamenta quædam & complementa imagini Dei superfusa, & pulchritudinem ejus ac venustatem mirum in modum præsentia. Ita Origenes lib. 3. Periarcho cap. 3. Basilus homil. 10. in Genesim, Ambrosius lib. 6. Hexameron cap. 7. & Bernardus serm. 1. de Annuntiatione, ubi hæc habet: *Ad imaginem & similitudinem Dei factus est homo: in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine, & similitudo quidem perit, veruntamen in imagine pertransit homo: imago siquidem in gehenna ipsa uti potest, non exurit, atque non deleri.*

Alia demum prerogativa quam homo supra reliqua Dei opera in tua creatione recepit, ea fuit, quod principale ac summum fidei noverit mysterium, hoc est Sanctissimæ Trinitatis, primum in hominis creatione indicatum & manifestatum esse legitur. Illa enim Dei verba, *Faciamus, & nostram*, significant multitudinem & distinctionem Divinarum Personarum. Itaque, *Ad imaginem & similitudinem*, & quod permittitur, *Dixit Deus*, & quod postea subditur: *Fecit Deus ad imaginem & similitudinem suam.* Divinæ Naturæ unitatem demonstrant: Ergo mysterium Sanctissimæ Trinitatis, primum in generatione hominis indicatum est, quod postea in ejusdem hominis regeneratione, qua per Baptulum fieri debebat, aperte declarandum, & profitendum erat. Voluit autem Deus in Trinitatis in creatione hominis potissimum significari, quia in homine expressior est atque illustrior, quam in cæteris creaturis corporis, Divinæ Trinitatis imago, videlicet in memoria, intellectu, & voluntate, ac in mente fecunda, in verbo cordis quod ex ea procedit, & in amore qui ex utroque proceditur: nam Verbum Divinum, & Spiritus Sanctus, per intellectum & voluntatem procedunt, ad similitudinem verbi & amoris humani, ut declarat Ambrosius in libro de dignitate conditionis humane.

Subdit Scriptura: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vite, & factus est homo in animam viventem.* Quibus verbis quatuor causatum genera quæ in productione hominis concurrerunt, breviter insinuat. Efficientem quidem dicens, *Formavit igitur Dominus Deus hominem*: Materiam, cum subdit, *de limo terræ*: Formam, cum addit, *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vite*, denique finem, dicens: *Factus est homo in animam viventem.* Quamquam finem hominis expressius supra declaraverit, cum dixisset: *Factus est homo in similitudinem & similitudinem Dei*: id est ut quàm maximè fieri potest, imitaretur Deo, quod non contingit homini, nisi per visionem beatificam, per quam imago Dei in creatione illi impressa, & per gratiam & virtutes aucta & ornata, tandem compleitur & consum-

Lib. 7
de
Tri-
nit.
cap. 6

marur, per essentiam divinam in ratione speciei
imprefsa & expressa ipsius intellectui unitam,
parata illud Joan. 5. *Scimus quoniam cum apparue-
rit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum scu-
ti ipsi.*

Si autem queras, cur Deus tam vilem mate-
riam, qualis est limus terræ, in productione ho-
minis adhibuerit? Variè respondent SS. Patres:
Hieronymus enim ait idcirco primi hominis
corpus ex limo à Deo fuisse efformatum, ut in-
venias homo metallum corporis sui, inveniat ni-
hil eo esse vilius, nihil humilium, & sic homo de
sua origine gloriari nequeat, erubescere autem
possit. Quæ cogitatio (inquit Basilus) *saluta-
rius quoddam amuletum est, adversus quoddamque pec-
catum.* Procopius verò cenet, Deum statim in
ipso mundi exordio, resurrectionis spem confir-
mare voluisse, hominemque admonere, quòd li-
cet in pulverem resolvendus sit, non debet ta-
men de futura resurrectione desperare, quan-
doquidem à quali facilitate poterit Deus è pul-
vere sepulchri corpora nostra reparare & resti-
tuere, quæ à pulvere terræ corpus Adami primò
formare & effingere potuit. Demam Tertullia-
nus existimat Deum ab initio Divini Verbi in-
carnationem præfigurare voluisse: *Quoddumque
nomen (inquit) limus exprimebatur, Christus cogita-
tur homo futurus; quod & limus, & sermo caro,
quod & terra tunc. Ita limus ille jam tunc imaginem
advocans Christi futuri in carne, non tantum opus Dei
erat sed & pignus.*

Quantum verò ad creationem & infusionem
animæ, ut eam Moyses describeret, usus est ver-
bo *inspiravit* seu *insufflavit*: Primò quidem, ut
dicit Theodoretus, ut insinuaret tam facilem
esse Deo creationem animæ rationalis, quam fa-
cile homini est, statum ex ore suo mittere. Dein-
de insinuaret animam rationalem non educi
ex potentia materiæ, sed extrinsecus advenire
corpore, ex nihilo scilicet à Deo creatam, atque
admirabilem & immortalem esse. I-
tem ut significaret animam quoddammodo pro-
dusse ex ore Dei, id est ex ejus intellectu, qui os
substantiæ spiritualis dicitur, subindeque capa-
cem esse vitæ & sapientiæ Dei. *Addit in faciem eius,*
sumendo partem pro toto, anima enim est
in toto corpore. Usus est autem hac phrasi, tum
quia in facie maxime apparet vita, quæ per in-
spirationem & respirationem oris & narium fit:
tum etiam quia in ea maxime urgent sensus tam
interiores quam exteriores, animique motus in-
tellectus, ut notat D. Thomas infra quæst. 91.
art. 4. ad 4. Tandem animam dixit esse *spiraculum*
vitæ, quia ad vitam ita necessaria est respi-
ratio, ut ne ad momentum quidem sine ea vi-
vendum valeamus. Ubi verò Vulgata legit,
spiraculum vitæ, Hebraica habet **רוח חיים** E
spiraculum vitæ, quo significari putat Caje-
tanus in commentariis ad hunc locum, tripli-
cem vitam, quam anima rationalis tribuit ho-
mini; nam licet una sit tantum secundum sub-
stantiam, potentia tamen & ipso effectu triplex
est. Siquidem homini tribuit vitam vegetativam,
sensitivam, & intellectivam; ad easque vitas
vivendas & exercendas, triplici utitur spiritu,
scilicet in strumento, nimirum vitali in corde, na-
turali in jecore, animali in capite generato.

Porro Adami creatum fuisse à Deo perfe-
ctum, secundum ætatem, & quantum ad molem
sui magnitudinem corporis, constans est Theo-
logorum sententia, post Magistrum in 2. dist. 17.

idque innuit Scriptura, dum asserit quod statim
ut creati sunt Adam & Eva, Deus illis dixit, *Cres-
cite & multiplicamini, & replere terram*, ex illis e-
nim verbis aperte colligitur, Adamum & Evam
firmam jam ætate, & ad generandum idoneam, esse
procreatos. Ratio etiam id suadet: decuit e-
nim perfecta esse prima illa Dei opera, quæ in
mundi productione, proximè & immediatè ab
eo facta sunt: sicut igitur cætera animalia, cor-
poris mole, ætateq; perfecta condidit; ita quo-
que ac multò etiam magis, quantum scilicet major
est hominis, quam aliorum animantium digni-
tas, hominem in perfecta ætate & corporis ma-
gnitudine condidisse existimandum est. Proba-
biliter etiam productio Adæ facta est in instan-
ti, sicut productio piscium & volatilium, ac cæ-
terorum animalium: nam modus ille producen-
di, licet sit altior modo naturali, est tamen valde
conveniens primæ rerum productioni à poten-
tissimo creatore suo. Probabilitate verò caret a-
liquorum sententia qui existimant corpus ho-
minis prius tempore formatum, & postmodum
Deum formato jam corpori animam infudisse.
Hoc enim, ut ait S. Thomas infra quæst. 91. art.
4. ad 3. *est contra rationem perfectionis primæ instru-
tionis rerum, quod Deus vel corpus sine anima, vel ani-
mam sine corpore fecerit, cum utrumq; sit pars humanæ
naturæ.* Quibus verbis significat, quod cum Deus
in prima illa rerum procreatione omnia fecerit
in statu perfecto; & hæc sit natura partium, ut
invicem disiunctæ, & extra totum quod consti-
tuunt positæ, sint in statu imperfecto, incon-
gruum erat, quod vel corpus sine anima, vel a-
nimam sine corpore separatim efficeret. Addo
quod Scriptura ait Deum formasse hominem de
limo terræ: Sed corpus non est homo sine anima:
Ergo Deus non prius tempore formavit corpus,
quam animam illi infunderet, sed simul forma-
vit corpus, & animam illi infudit, licet ordine
naturæ & generationis, formatio & productio
corporis, in fusionem animæ præcesserit, ideo-
que utriusque productio, distinctè & separatim
in Scriptura explicatur.

Quærent verò aliqui, an Adamus intra vel
extra Paradisum terrestrem productus fuerit? 12
Ad quod respondetur, ipsum haud dubiè extra
Paradisum terrestrem fuisse conditum, hoc e-
nim Moyses Genes. 2. innuere videtur, dum ait,
*Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in
Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret
illum: Si enim intra paradysum esset creatus, non
rectè diceretur, Deum tulisse hominem, & po-
suisse in Paradiso. Idemque apertius significa-
tur infra cap. 3. ubi dicitur: Ejecit Deus Adam ex
Paradiso, ut operaretur terram de qua sumptus est.*
Adam igitur creatus est ex terra, quæ erat extra
Paradisum: locus verò ubi creatus est, penitus
ignoratur, ut ait Anastasius Sinaita homil. 9. in
Hexameron: quamvis plures Hebræorum asse-
rant, Adam esse formatum in agro Damasceno
ex *Adamah*, hoc est terra rubra, qualis est terra
nondum elaborata, quæ vulgò terra virgo di-
citur.

Cur autem Deus noluerit creare hominem in
Paradiso, cum tamen Angelos in cælo condide-
rit, imò & ipsa Eva, ut dicemus articulo sequen-
ti, in Paradiso formata sit, nulla potest assignari
ratio, cum ex sola Dei voluntate processerit. Di-
ci tamen potest, ideo Deum noluisse Adamum
in paradiso creare, ut manifestius intelligeret,
eum locum non esse sibi naturaliter debitum, sed
solam

folâ Dei gratiâ concessum, nullamque habere posse de Deo conquerendi causam, cum ex Paradiso propter peccatum ejiceretur, quasi loco sibi naturaliter debito & convenienti deturbatus esset; cum tamen Deus propter peccatum hominem naturalibus bonis privare minimè soleat. Addo quod habitatio paradisi non conveniebat homini secundum ejus naturam, sed propter donum immortalitatis, quod ei Deus, si in statu innocentie permansisset, concessurus erat: cælum verò Empyreum in quo Angeli creati sunt, fuit locus naturaliter maximè conveniens dignitati naturæ angelicæ, quippe quæ longè superior & præstantior sit omnibus corporibus, eisque præsideat. Eva autem in Paradiso ex costa Adami formata est, quia ex ipso tanquam ex primo principio totius humani generis fuit efformata: primum autem principium totius alicujus generis oportet esse perfectum: decebat igitur ex Adamo prout erat in statu perfecto secundum animam & corpus, & secundum habitationem, Evam procreari, subindeque illam in Paradiso terrestri formari.

ARTICVLVS II.

De formatione Evæ ex Adamo.

Historiam formationis Evæ narrat Moyses Genes. 2. his verbis: *Dixit quoque Dominus Deus: non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi. Immisit ergo Dominus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea. Et edificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & hærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quibus verbis Moses aperit in primis causam & necessitatem creandi mulierem, quia scilicet non erat bonum, ut vir esset sine muliere, sed necessarium erat, ut eam sociam & adjutricem haberet, nempe ad generandam prolem, siquidem ad alia omnia magis vir à viro alio, quam à muliere adjuvari potuisset, ut eleganter declarat Augustinus lib. 9. de Genesi ad litteram cap. 3. ubi hæc scribit: *Si queritur ad quam rem fieri oportuit hoc adjutorium, nihil aliud probabiliter occurrit, quam propter filios procreandos: sicut adjutorium semini terra est, ut virgultum ex utroque nascatur. Nam si ad hoc adjutorium gignendi filios non est facta mulier viro, ad quod ergo adjutorium facta est? Si ut simul operaretur terram? Nondum erat labor ut adjumento viri indigeret, & si opus esset, melius adjutorium masculus feret. Si solitudinis fortasse tadebat, quanto congruentius ad convivendum & colloquendum duo amici pariter, quam vir & mulier habitarent.**

Deinde Moyses de eadem causâ & necessitate creandi mulierem, ejus formationem ex Adamo describit dicens, *Immisit ergo Dominus soporem in Adam. Ubi Septuaginta legunt ektasim, id est mentis excessum, ut significant somnum illum, licet verum, non fuisse tamen purè somnum quo ligantur sensus, & impediuntur actiones mentis, sed extaticum ex parte, cum Adam divinitus illustratus intellexerit non modo quid fieret, sed*

A & quod referretur efformatio mulieris ex ejus costa: nempe non tantum ad conjunctionem conjunctionis Christi & Ecclesiæ, per conjugium significatum, juxta Apostolum ad Ephel. 5. Ne quis autem existimaret, somnum illum fuisse naturalem, & naturalibus ex causis profectum, Moses dixit, Deum immisisse talem soporem in Adam; unde mirari nemo debet, illum tam gravem altumque fuisse, ut eo correptus detractionem costæ ex latere suo minimè senserit.

Soporem hunc mysticum eleganter Alcinus Avitus descripsit in primo libro de initio mundi, in his versibus.

B *Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
Misit & immenso tardavit pondere sensus:
Vix ut nulla queat sopitas solvere mentes:
Non si forte fragor securas verberet aures:
Nec si commoto cælum tunc intouet axe.
Quin nec pressa suam rapuissent membra quietem.*

Ergo dormienti viro costam Deus extraxit, ex eaque formavit mulierem, sive ut Scriptura loquitur, *edificavit*. Cujus verbi rationem hæc egregiam reddit Procopius: *Quoniam adificationis instar Deus istud egit. Nam illius ea lex est, ut ab exiguo captu, paulatim incrementum capiat, & ad perfectum deducatur. Ita Deus modica parti corporis detracta, quod deerat adjungit. Similem rationem affert Tostatus dicens quod sicut edificium fiunt ex materia rudi, quæ per operationem artificis accipit figuram quam antea non habebat, sic illa costa non habens figuram mulieris, ita est à Deo conformata, & concinnata, ut in speciem & naturam corporis mulieris erederet. Catharinus verò ait mulierem non per modum naturæ, nec per generationem naturalem, sed per modum artis, seu per artificium Dei operationem, esse factam, ideoque rectè dici edificatam. Deinum Cajetanus hanc reddidit hujus vocabuli rationem seu interpretationem: *Mulier (inquit) concepta ac generata proli est, quasi domus, eam continens, protegens & fovens: rectè igitur, velut instar domus, edificata dicitur.**

D Si autem quæras, cur costam Adæ adhibentem Deus ad Evæ productionem?

Respondebo cum S. Thoma infra quasi. 92. art. 2. Deum id præstitisse: Primò, ut Adæ speciali prærogativâ esset principium suæ speciei, sicut Deus est principium totius universi.

Secundò, ut vir magis diligeret mulierem, quæ inseparabilis adhæreret, dum cognosceret illam ex se esse productam. Unde etiam communiter creditur costa illa desumpta ex latere sinistro, in quod inclinat cor. Hanc rationem indicat Basilius Seleucienfis orat. 1. de Adamo, ubi sic ait: *Non ex terra, sed ex latere membræ mutuatur. Corpus partitur, ut animam jungat. Et una natura, Opificis arte dividitur, ut unus animus efficiatur, imiteturque natura.*

E Ex homine effecta est mulier, cognatio quadam mutuum & æternum inter se ut miseret amorem. Semet in alternis cogens agnosceret membra.

Canit Marius Victor lib. 1. in Genesim.

Tertiò, Deus Evam ex Adæ costa producere voluit, ut ostenderet mulierem sociam & collateralis esse viri, non servam: at neque etiam dominam, sed viro capite suo inferiorem, eoque subditam.

Demum Deus Evam ex Adæ costa efformavit ad designandum mysticè quod Ecclesia sumit à Christo principium. Unde Apostolus ad Ephel. 5. 2.

8. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in A
Christo & in Ecclesia.

Similia habet Moyses Barcepha parte 1. libri
de paradiso cap. 28, ubi etiam varias censet ra-
tiones, cur Deus Evam ex Adæ costa formave-
rit. Prima, ut una eademque radix, & nascendi
principium esset omnibus hominibus, alium fuisse Ada-
m, ne diseret contentus ipsi homines, alium fuisse Ada-
m, alium Eva conditorem, sed fieri cogentur, ab
eodemque Deo ambos esse formatos. Tertia, ut
vitate conjungeret amore virum & feminam, eod-
emque hæc ex illo esset orta. Quarta, ut effectum red-
deret, quod Moyses de homine dicit: masculum &
feminam creavit eos. Quinta denique, ne semina
principatum affectaret, qui viri est. De hæc mulie-
ris è costa viri procreatione vide ætutum cujus-
dam mulieris responsum ad Ephraimi sciscitanti-
onem apud Gregorium Nyssenum in oratione
de ejus vita.

Porro non tantum unam costam, sed & car-
nem ex Adamo sumptam fuisse ad Evam produ-
ctionem, intelligi potest ex verbis Adæ sequen-
tibus: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne
mea. Ad majori materiâ opus fuisse ad pro-
ducendam Evam in statu perfecto, & solido,
qualem natura humana postulat: ideoque Deum
vel aliam materiam de novo creasse & addidisse,
ut vult D. Thomas infra qu. 92. art. 2. ad 1.
vel ut alij existimant, conversione vicini aëris,
& terræ, & aliorum elementorum, aut mixto-
rum visum fuisse, licet denominatio à prima parte
& principali secundum Dei intentionem sum-
ptæ. Quomodo (inquunt) multiplicatio
quinque panum in deserto facta est à Christo
post additionem materiæ, quæ procul dubio
longè major fuit, quam materiæ & substantia
quinque panum; nihilominus tamen verissime
dicitur, multiplicationem hæc ex quinque pa-
nibus hordeaceis esse factam, quoniam illi pri-
mo & principaliter ad id destinati, & adhibiti
sunt à Christo Domino.

Addit Moyses, quod Deus detraxit unâ ex co-
stis Adami, ut ex ea formaret mulierem, replevit
carnem pro ea, id est, ut ea impleter locum ejus;
seu ut carnem Adæ ob detractionem costæ in-
terruptam & hiansem clauderet. Quo significa-
tur mulierem ex viro accepisse robur, ac firmi-
tudinem, quam significabat costa; virum autem
accepisse à muliere teneritudinem & mollietatem
animi, quam denotabat caro ei loco costæ data.

Demum experectus Adam ex mytico illo
somnia, quem Deus illi immiserat, spiritu Pro-
phético, quo in tali somno ecstasi fuerat affla-
tus, exclamavit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro
de carne mea, &c. Quasi diceret, Domine Deus,
quæ prius ad me adduxisti animalia, non erant
mihi similia; hæc autem mulier, quam ad me
adduxisti, est planè similis mei. Subjuxit sta-
tim: Quamobrem relinquet homo patrem suum &
matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in car-
ne una, ut necessitatem & conjunctionem mariti
& uxoris esse omnium maximam declararet,
& eam ætutum & strictum esse matrimonij vin-
culum, ut tantæ conjunctioni etiam necessitudo
parentum merito posthabenda sit. Undè D.
Thomas super cap. 5. epistolæ ad Ephesios, tra-
ctans hunc ipsum locum Moysis, hæc scribit:
Hæc verba triplex conjunctio viri & mulieris designat:
prima per affectum dilectionis, quia tantus est
affectus utriusque inter ipsos, ut parentes suos relin-
quant. Nam licet quoad reverentiam, obedientiam,
Tom. 11.

& subventionem plus debeat quisque diligere patrem,
quam uxorem; attramen quoad domesticam societate-
tem, adhesionem & cohabitationem plus debet dilige-
re uxorem. Altera conjunctio viri & uxoris est in
arctissima eorum conversatione; undè dicitur: Et ad-
haerebit uxori suæ. In singulari autem numero dicitur,
uxori suæ, ut intelligatur pluralitas uxorum per
se non esse bona, nec congruens perfecta rationi matri-
monij, uti fuit à Deo primitus institutum. Tertia
conjunctio est per carnalem copulam, quod significatur
illis verbis: Et erunt duo in carne una, id est in carna-
li opere; in qualibet enim generatione est virtus acti-
va, & passiva: sed in plantis utraque simul est in eodem
subjecto, in perfectis autem viventibus distinguuntur:
quapropter eo tempore, quæ animalia sunt in actu ge-
nerationis, ita sunt unum, sicut omni tempore sunt
plantæ.

Narrationem hæc de formatione Evæ ex co-
sta Adæ dormientis, Cajetanus explicare conat-
ur metaphoricè, & per quandam parabolam,
quæ defectus mulieris comparatione viri, & dimi-
nutio roboris ex corpore viri propter uxo-
rem significata fuerit: eâ præcipuè ratione indu-
ctus, ne Adam ante, vel post Evæ productionem
monstruosus fuisse dicatur excessu vel defectu
unius costæ. Excessu, si habuit ante plures unâ,
quam ceteri homines. Defectu, si non habuit
ante plures, & unam in Evæ formatione amisit.
Adjicit præterea Cajetanus, satis insinuas-
se Moysen, quæ narrat de productione mulieris ex A-
damo, per metaphoram & parabolam esse acci-
pienda, cum dixit Evam esse adductam ad Ada-
mum: nam si verè mulier ex viro formata esset,
juxta illum fuisset, nec ex alio loco ad eum fu-
isset adducta.

Verum hæc sententiam communiter rejici-
unt Theologi & Scripturæ Interpretes, ad ver-
faturque ei concors omnium Patrum, qui ex A-
damo verè formatam esse Evam affirmant,
sententia, idque ex narratione Moysis, quæ pro-
creatio Evæ describitur, apertè colligitur: ait e-
nim, Deum dormienti Adamo exemisse costam,
ex eaque formatam esse Evam, Adamumque
vaticinando dixisse, Hoc nunc os ex ossibus meis,
&c. quo nihil potuit dici apertius, quo Evam
verè ex Adamo factam esse significaret. Undè
Hieronymus super epistolam ad Philemonem,
inter alia multa, quæ omnibus credenda esse
affirmat, hoc commemorat, Evam ex costa & la-
tere Adami esse fabricatam. Innocentius quo-
que III. Extra de divortijs cap. Gaudemus, decer-
nens divino jure prohibitum esse plures simul
habere uxores, eam sententiam, ut firmissimo
argumento confirmat ex eo, quod ab initio un-
a costa viri in unam feminam sit conversa.

Ad fundamentum verò Cajetani respondet
S. Thomas infra quæst. 92. art. 3. ad 2. Ada-
mum ante formationem Evæ plures unâ habu-
isse costas, quam reliqui homines habere sole-
ant: neque propterea fuisse monstruosum per ex-
cessum, quia costa illa fuit de perfectione Adæ,
non prout erat individuum particulare, sed pro-
ut erat principium speciei: sicut semen est de
perfectione generantis à quo deciditur.

Hæc tamen solutio displicet Pererio lib. 4. 23.
in Genesin, disp. de formatione hominis, quæst.
6. quia (inquit) ex ea sequitur Adam, saltem ut
particularem hominem, fuisse monstruosam ex-
cessu illius costæ: sicut si fuisset creatus biceps,
aut tripes, ut ex uno ejus capite, vel pede for-
maretur Eva, non desijset esse monstruosus.

Sed hæc frivola sunt, & facile respondetur, quòd quamvis in rigore Philosophico in Adamo fuerit excessus naturalis numeri partium corporis humani, ille tamen monstruosus nullo modo dici debet, cum quia occultus erat, & carens deformitate apparenti, tum præcipuè, quia monstrum definitur peccatum naturæ aberrantis à fine, id est peccantis per excessum, vel defectum in sua operatione: At hic excessus fuit opus eximie sapientiæ & providentiæ Dei: Ergo monstruosus dici nequit. Undè ad exemplum de duplici capite, aut triplici pede, nego paritatem propter apparentem deformitatem duplicis capitis, & triplicis pedis, quæ, ut diximus, in excessu illius costæ non fuit.

24. Ad id verò, quòd addit Cajetanus, nimirum quòd si Eva ex Adami costâ facta esset, Scriptura non dixisset, Deum adduxisse Evam ad Adamum, cum juxta eam formata fuisset, variè respondent Scripturæ Interpretes. Aliqui dicunt, Evam dici ad Adamum adductam, ut eo loquendi modo significaretur, Evam conditam esse à Deo, ut esset Adæ sociâ, & ad generationem, & educationem proliis adiutorium maxime idoneum: quia Adam, cum primum Evam vidit, apertè confessus & testatus est. Alij dicunt, hoc loquendi modo significari, virtum non esse propter feminam, sed feminam propter virum, idèoque non virum ad feminam, sed feminam ad virum adductam esse, Alij censent, eâ re significatum esse, uxorem ad domum viri accedere debere ad habitandum cum illo, non autem virum ad domum uxoris. Demùm Catharinus hæc Scripturæ verba sic interpretatur: *Et addaxit eam ad Evam, id est, hoc ipsum in eius mentem inspiravit, ut ad illum, ex quo sumpta erat, accederet, tanquam ad virum suum, & conjugem inseparabilem, quamobrem & ipse quoque agnovit ex seipso esse, & idcirco diligendâ, quæ ad ipsum veniebat, tanquam suam recognoscens originem. Et denique complectenda erat, consummandumque matrimonium, quòd ipse Deus tanquam conciliator & paranymphus miris modis instituit, & firmavit, & tanquam pater & dominus iussit, ut hoc exemplo intelligeretur, matrimonia liberorum non esse à turpibus personis, sed à proprijs parentibus, honestisvè ac probatis hominibus procuranda & concilianda. Ex illo autem tempore fuit inter Adam & Evam copula matrimonij omnino indissolubis, quæ non talis est in alijs, priusquam carnaliter copulentur, quia non sunt una caro, sicut illierant. Eandem rationem innuit Procopius in commentarijs ad verba illa Genesios: *Addaxit eam ad Adam, ubi sic ait: Ut affectum in illum ingeneraret viro, exiguam ab eo partem capiens, & quòd deerat pertexens, eam ad perfectum elaboratam deduxit, paranymphe partes pro sua humanitate suscipiens.**

ARTICULUS III.

Quibus donis, & privilegijs Adam in statu innocentie dotatus fuerit?

25. Dico primò, Adamum non esse conditum in puris naturalibus, sed gratiâ sanctificante in sua creatione fuisse ornatum.

Hæc assertio est contra Pelagianos, qui existimabant, Adamum in statu innocentie caruisse gratiâ sanctificante, ut patet ex art. 1. damnato in Concilio Palæstino, quo Pelagius asse-

rebatur, *Infantes recens natos in illo statu esse, in quo Adam fuit ante pravariationem; certum est autem infantes recens natos, & nondum beneficio baptismi regeneratos, delictuos esse gratiâ sanctificante, ut ipsimet Pelagiani fatebantur, eoque idcirco à regno cælorum excludebant, quòd non essent sanctificati, & adoptati. Est etiam contra Magistrum sententiarum in 2. dist. 24. D. Bonaventuram, Scotum & patres alios, qui iustitiam originalem primo parenti in creatione concessam separant à gratiâ sanctificante, ac docent accepisse Adamum initio habitum quædam, qui partem inferiorem superiori subiceret, non tamen gratiam illam, quæ filios & amicos Dei efficit, quæque ad vitam æternam promerendam necessaria est. Eam tamen docent communiter alij Theologi cum S. Thoma 1. p. quaest. 95. art. 1. ubi ait, quòd cum primus homo factus fuerit, ut ratio Dei subderetur, rationi verò inferiores vires, & carnalis corpus; conveniens est illum in gratiâ fuisse creatum.*

Eadem veritas ex Scriptura, Concilijs & SS. Patribus satis apertè colligitur: nam Ecclesiasti. 7. dicitur: *Fecit Deus hominem rectum: rectitudo autem hominis quantum ad animam, de qua loquitur Scriptura, attenditur penes conversionem ad ultimum finem simpliciter, quæ est effectus gratiæ & charitatis. Item ad Ephes. 4. Paulus sic loquitur: *Renovamini spiritu mentis vestra, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis, id est, iuxta phrasin Hebraicam. Quibus verbis secundum communem expositionem sanctorum Patrum & Interpretum docet Apostolus, nos renovari per Christi merita ad iustitiam illam & sanctitatem supernaturalem, in qua initio fuimus in Adamo. Favet etiam Tridentinum sess. 5. in decreto de peccato origin. can. 1. cum sic loquitur: *Si quis non confiteatur primum hominem, cum mandatum Domini in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & iustitiam in qua constitutus fuerat, amisisse, &c. anathema sit. Idem quoque docent SS. Patres, qui etiam dicunt Adamum in sua creatione sanctificatum fuisse: sicut Deus creavit Angelos, simul in eis condens naturam & largiens gratiam, ut loquitur Augustinus lib. 1. de civit. cap. 9.***

Neque desunt congruentia ad eandem veritatem suadendam. Prima est: Deus alias creaturas corporeas in statu perfecto creavit, & arbores v. g. in ea magnitudine condidit, in qua fructus naturæ suæ proprios possent produceret: Ergo pariter conveniens fuit, ut hominem in eo statu & perfectione crearet, in qua fructus meritorios vitæ æternæ, ad quam illum destinaverat, producere posset; subindequè ut gratiâ sanctificante, quæ est radix & principium meriti vitæ æternæ, illum ornaret.

Secundò, Deus Angelos in gratia creavit, ut ex Augustino vidimus: Ergo & Adamum, quem Chrysostomus homil. 15. in Genes. Angelum terrestrem appellat, & dicit ipsum in prima sui creatione Angelis fuisse simillimum.

Tertiò, Posterius Adæ nascituri erant in gratiâ, si ipse non peccasset: Ergo debuit ille ut capax eam habere in primo instanti: non enim incredibile est, quòd illi in partem aliquam prærogativam habituri essent, quâ primus illorum parens in sui exordio caruerit.

Quarta: Si non dicamus gratiam in primo in-

stanti infusam fuisse Adamo, non nisi divinando potest assignari tempus, quo illam recepit: cur enim magis in hoc, quam in illo instanti? aut cur quando translatus est in paradysum terreum; cum paradysus ad hoc fuerit impertinens? Ergo melius est certum assignare instans: nullum autem est commodius, quam primum: igitur in illo recepit gratiam.

Dices: D. Augustinus in libro questionum novi & veteris testamenti; qu. 123. refellit eos, qui dicunt, Adamum in sua creatione accepisse Spiritum sanctum, & filium Dei fuisse per adoptionem: Sed quicumque habet gratiam, habet Spiritum sanctum, & filium Dei per adoptionem efficitur: Ergo Adam in sua creatione non accepit gratiam sanctificantem.

Respondeo, Authorem questionum novi & veteris testamenti non solum non esse S. Augustinum, ut in titulo eius libri scribitur, sed neque esse hominem Catholicum, cum plura in hoc libro habeantur, quae haeretica sunt, aut erronea, ut qu. 2. quod Deus creaverit mundum invidia diaboli: qu. 2. quod Eva non fuerit facta ad similitudinem Dei; & qu. 109. quod Melchisedech sit Spiritus sanctus, & sacerdos, licet non summus: quod Hieronymus episcopus ad Evagrium reprehendit; & ait, Authorem libri, in quo haec opinio de Melchisedech habetur, esse imperitum scientia & sermone. Nec obstat quod D. Thomas 1. p. qu. 95. art. 1. ad 2. respondet ad authorem ex illo libro objectam, illamque explicat. Nam S. Doctor noluit discutere, an illud opus esset Augustini, necne, sed dato & non concesso, quod esset illius, respondet dici posse, ibi non negari absolute Adam habuisse Spiritum sanctum, sed tantum illum habuisse eo modo, quo est nunc in fidelibus, qui statim post mortem admittuntur ad vitae aeternae participationem.

Dico secundò, Adamum in sua creatione virtutibus infusus, tam moralibus, quam theologis, & donis Spiritus sancti fuisse ornatum.

Colligitur ex Scriptura Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: ubi imago refertur ad naturam intellectualem, & arbitrii libertatem, qua primus homo in sua creatione dotatus est; similitudo ad virtutes, quibus tunc fuit ornatu, ut exponit D. Bernardus serm. 1. de Annunt. *Ad imaginem (inquit) & similitudinem Dei factus est homo: in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine; & similitudo quidem perijt, verum tamen in imagine pertransijt homo.* Imago siquidem in gehenna uri potest, non exuri, ardere, sed non deleri: similitudo non sic, sed aut manet in homo, aut si peccaverit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similata. I.

E. Secunda sumitur ex eo, quod Adam à Deo primitus institutus est, ut esset aliorum principium, non solum quoad generationem, sed etiam quantum ad instructionem & gubernationem; unde sicut institutus est in statu perfecto quantum ad corpus, ut statim posset generare, ita institui debuit in statu perfecto quoad animam, ut statim posset alios instruere & gubernare: Ergo accepit scientiam omnium de quibus natus est homo instrui naturaliter, quae sunt ea quae deducuntur ex principiis per se naturaliter notis. Unde Hugo Victorinus lib. 1. de sacram. p. 6. cap. 13. ait: *Rerum omnium quae cum homine & propter hominem factae sunt, perfectam cognitionem hominem accepisse, nulli dubium esse debet, quantum videlicet vel ad animae eruditionem, vel ad corporalis*

A *virtute est amicus, quae est omnium maximè regia vestis; pro sceptro verò immortalitatis beatitate fulcitur, ac pro diademate iustitiae corona eum exornat.*

Ratio etiam suffragatur: Nam ut praecedenti conclusionem ostendimus, Adam cum gratia sanctificante creatus est: Sed virtutes infusae tam morales quam theologicae, & Spiritus Sancti dona, talem gratiam perpetuò comitantur, ut dicitur in Tractatu de gratia: Ergo Adam virtutibus illis ac donis in sua creatione ornatu est.

B Confirmatur: Virtutum officium est, tam superiores quam inferiores animae vires rectè componere: Sed Deus creavit hominem rectum, seu quantum ad partem inferiorem & superiorem rectè dispositum: Ergo & virtutibus omnibus, tam moralibus quam theologis exornatum.

Sed observandum est cum D. Thoma 1. p. qu. 95. art. 3. quod inter virtutes aliqua sunt, quae nullam imperfectionem important, ut caritas & iustitia: aliae, quae supponunt imperfectionem, perfectioni & felicitati status innocentiae repugnantem, ut poenitentia & misericordia, quae culpam, & dolorem, ac miseriam praesupponunt: prima fuerunt in Adamo quantum ad actum; secundae verò habitu tantum in eo fuerunt: erat enim primitus homo sic dispositus, ut si peccatum committeret, doleret; & si miseriam in alio videret, eam, ut posset, repelleret: sicut teste Aristotele 4. Ethic. cap. ultimo, verecundia est in viro studioso, quia sic est dispositus, quod verecundaretur, si turpe aliquid committeret.

C Nec valet si dicas, hinc sequi fuisse in Christo poenitentiae habitum, quod Theologi in Tractatu de incarnatione communiter negant. Non inquam, valet: Nam Christus erat omnino impeccabilis: licet autem actus conditionatus de objecto absolute possibili sufficiat ad virtutem, non tamen actus de objecto vel materia simpliciter impossibili, unde in Angelis non est temperantia. Sed de hoc fufius in Tractatu de incarnatione.

D Dico tertio: Adamus in sui creatione plenitudinem scientiae quoad naturalia à Deo accepit. Ita docet Scriptura Eccles. 17. ubi de primis parentibus dicitur: *Disciplinam intellectus replevit illos, creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala & bona ostendit illis.*

Eandem veritatem probat D. Thomas 1. p. quaest. 94. art. 3. duplici ratione: Prima est, quia Adam imposuit nomina animalibus, ut dicitur Genes. 2. Sed hoc peritè facere non poterat, nisi ipsorum naturam & proprietates rectè cognosceret, ut praclare docet Chrysolomus homil. 14. in Genesim: Ergo illorum notitiam Deus ipsi in creatione infudit.

Secunda sumitur ex eo, quod Adam à Deo primitus institutus est, ut esset aliorum principium, non solum quoad generationem, sed etiam quantum ad instructionem & gubernationem; unde sicut institutus est in statu perfecto quantum ad corpus, ut statim posset generare, ita institui debuit in statu perfecto quoad animam, ut statim posset alios instruere & gubernare: Ergo accepit scientiam omnium de quibus natus est homo instrui naturaliter, quae sunt ea quae deducuntur ex principiis per se naturaliter notis. Unde Hugo Victorinus lib. 1. de sacram. p. 6. cap. 13. ait: *Rerum omnium quae cum homine & propter hominem factae sunt, perfectam cognitionem hominem accepisse, nulli dubium esse debet, quantum videlicet vel ad animae eruditionem, vel ad corporalis*

poralis usus necessitatem pertinere videatur. Quare A
plures existimant, Adamum cognitionis ampli-
tudine & certitudine mortales omnes, Christo
solo excepto, præcessisse. Cui non adversatur,
quod Salomoni Dominus dixit 3. Regum 3. *De-
di tibi cor sapiens & intelligens infantum, ut nullus
ante te similis tui fuerit, nec post surrecturus sit.*
Nam, ut exponit Lyranus, hoc intelligendum
est respectu Regum, qui fuerunt ante eum, &
post, ut ipse Salomon aperte declarat Ecclesiast.
1. dum ait: *Præcepi omnes sapientia, qui fuerunt an-
te me in Ierusalem.*

33. Nec solum rerum naturalium, sed etiam su-
pernaturalium notitiam Adamus habuit; quan-
doquidem ad finem supernaturalem conditus
erat, & de eo filios, nepotesque suos docere de-
bebat: præcipue verò mytheria Trinitatis, & In-
carnationis ei revelata sunt; quia terminus ad
quem per fidem tendimus, est clara Dei unius
& trini visio, & via, quæ ad illam tendimus, est me-
diator Dei & hominum Christus Jesus. Porro
Incarnationis mytheria solum cognovit, qua-
tenus ad consummationem gloriæ referebatur,
non autem ut ordinabatur ad redemptionem à
peccato: non enim præsciis fuit peccati sui, ut
docet Augustinus lib. 11. de Genesi ad litt. cap.
18. alia tunc fuisset miserrimus, quæ miseria
cum florentissimo innocentia statu coherere
non potest. Ex quo intelliges, verum non esse,
quod docet S. Prosper in capite primo primæ
partis eorum trium, quos de promissionibus Dei
& prædictionibus composuit, nimirum Adamo
revelatum fuisse à Deo, quòd ut Eva ex latere
suo formata erat, sic Ecclesiam formatam in ex-
latere Christi in cruce pendens. Si enim hoc
Deus Adamo revelasset, ille futuram mortem
& passionem Christi, hominis ex peccato liber-
andi causâ ab eo suscipiendam cognovisset,
subindeque peccati sui fuisset præsciis.

Multi etiam existimant ipsi revelatam fuisse
historiam conditionis & ruinæ Angelorum, ge-
minæ utilitatis causâ, divini primùm timoris, ne
& ipse peccaret, & pari poenâ plederetur; amori-
s item in Deum, à quo creatus erat, ut amicit-
iam ab ipsis felicitatem ipse, ejusque posteritas
consequeretur. An verò in raptu, quando De-
us in ipsum soporem inmisit, viderit divinam
essentiam, sub dubio relinquit S. Thomas 1. p.
quæst. 94. art. 1. sed quæst. 18. de verit. art.
1. ad 13. nullum reputat inconveniens id asse-
rere, sicut de Moyse & de Paulo dicitur.

34. Ex dictis in hac assertionem intelliges, singu-
larem & improbabilem esse Cajetani sententi-
am super cap. 2. Genesi, Adæ fuisse communi-
catam scientiam rerum omnium corporalium,
præterquam elementorum, cælorum & fide-
rum. Nam licet inferiorum rerum cognitio ad
usum & conservationem corporalis vitæ, vel ad
gubernationem hominum magis fortasse ne-
cessaria sit, tamen ad contemplationem & lau-
dem Creatoris, cælorum scientia & consideratio
magis provocare solet: Sed Adæ magis est data
scientia propter Dei cognitionem, & laudem,
quàm propter corporis conservationem, vel
gubernationem aliorum hominum: Ergo &c.

35. Addo, quòd nulla ratio apparet excipiendi
cælos & astra: nam quòd Cajetanus ponderat,
Adamum imposuisse nomina brutis animalibus,
non verò astris, quia hoc soli Deo reservatur
juxta illud Psal. 146. *Qui numerat multitudi-
nem stellarum, & omnibus ei nomina vocat, frivolum*

est: Tum quia non omnibus rebus, quantum ad
essentiam Adamus habuit nomina imposuisse; ha-
bit enim perfectam scientiam lapidum, metallo-
rum, arborum, & piscium, quibus tamen rebus
nomina eum imposuisse nusquam legitur:
Tum etiam quia falsum est, perfectam notitiam
cælorum & stellarum solius Dei esse propriam:
nam Angeli illam habent, & Salomon etiam
Deus illam communicavit; cum inter alia qua
ipse numerat Sapient. 7. quorum scientiam ve-
ram à Deo accepit, ponat vicissitudinum permuta-
tiones, & commutationes temporum, anni cursus,
& stellarum dispositiones. Ex quo aliud argumen-
tum contra Cajetanus sumi potest: nam si Sa-
lomon hanc scientiam recepit, multò magis A-
dam, qui, ut supra diximus, vel majorem, vel
certè non inferiore scientiam accepit.

Ex hac ergo generali scientia, quam in Ada-
mo fuisse ostendimus, tria solum rerum genera
excipienda censemus; unum eorum quæ vocan-
tur futura contingentia; alterum eorum quæ
nominantur arcana, vel secreta cordium; hæc enim
nec ipsi Angeli naturaliter cognoscere possunt,
ut in Tractatu de Angelis ostensum est: tertium
omnium etiam præsentium individuum corpus
liber speciei, v. g. non sciebat Adam omnia in-
dividua piscium, nec omnem numerum arborum
aut lapidum; hujusmodi enim nec pertinent ad
perfectionem humani intellectus neque contine-
bant ad gubernationem hominum, vel ad statu-
tus innocentia felicitatem. Ita D. Thomas lo-
co citato 1. p. qu. 94. in calce corporis art. 3. ubi
sic concludit: *De supernaturalibus tantam cogniti-
onem primus homo accepit, quam aerat necessaria ad
gubernationem vitæ humanæ secundum statum illam;
alia verò quæ nec naturali hominis studio cognosci
possunt, nec sunt necessaria ad gubernationem vitæ
humanæ. primus homo non cognovit: sicut sunt cogita-
tiones hominum, futura contingentia, & quadam sin-
gularia, puta quot lapilli iaceant in summe, & alia
hujusmodi.*

Quantum verò ad cognitionem Dei, D. Tho-
mas 1. p. quæst. 94. art. 1. censet Adamum co-
gnovisse Deum alteriori cognitione quàm nos
cognoscimus, & fuisse cognitionem ejus quo-
dammodo mediam inter cognitionem præsen-
tis status, & cognitionem patriæ quæ Deus pet-
entiam videtur. Idem docet Hugo Victorinus
lib. 1. de Sacram. parte 6. cap. 14. his verbis:
*Cognitionem Creatoris primus homo habuisse creditur,
cognovit enim à quo creatus fuerat, non eo modo co-
gnoscendi, quo ex auditu solo percipitur, quomodo à
credentibus absens queritur, sed quadam interiori in-
spiratione, quæ Dei præsentiam contemplantur; non
tamen ita excellenter, sicut post hanc vitam sancti vi-
suri sunt, neque ita in enigmate, qualiter in hac vita
videtur. Similia habet D. Bonaventura in 2. dist.
23. art. 2. qu. 2. ubi ait, quòd cognitio hominis in sta-
tu innocentia, media erat inter cognitionem status
gloriæ, & status miseria: sicut etiam locus Paradisi
medius erat inter hanc vallem miseria, & patriam
cælestem. Addit paulò post, quòd in solo statu glori-
æ videbitur Deus immediate & in sua substantia, ita
ut nulla sit sibi obscuritas; in statu verò innocentia &
naturæ lapsæ, videtur Deus mediante speculo, sed dis-
ferenter. Nam in statu innocentia videbatur Deus per
speculum clarum, nulla enim in anima erat obscu-
ritas nebula: in statu verò miseria videtur per specu-
lum obscuratum, propter peccatum primi hominis,
& ideo nunc videtur per speculum & in enigmate.
anigma enim sicut dicit Augustinus lib. 14. de Tri-*

cap. 9. est similitudo obscura. Quam ratio-
nem tunc expendit. S. Thomas loco citato,
ubi sic discurre: Constat Deum clarius & eminentius
videri per intelligibiles effectus, quam per sensibili-
les & corporeos. A consideratione autem plena & li-
quida intelligibilium effectuum retrahitur vel retar-
datur homo ab amore & occupatione circa res sensibi-
les. At primum hominem fecit Deus rectum, ut di-
citur Eccl. 7. quæ rectitudo in eo erat, ut quæ sunt
superiora in homine, subderentur superioribus, & hæc
modo impedirentur ab illis: quapropter primus
homo non impedebatur per res exteriores sensibiles
& clara & firma contemplatione rerum intelligibili-
um, quæ ex irradiatione primæ veritatis percipiebat,
sive naturali cognitione, sive gratiâ.

Adde ex Augustino lib. 11. de Genesi ad
Litteram cap. 33. quod fortasse intrinsecus & in-
effabilibus modis Deus cum primis hominibus antea lo-
quebatur, sicut etiam cum Angelis loquitur, ipsa in-
commutabili veritate illustrans mentes eorum, ubi
sine electis nolle simul quæcumque etiam per tempo-
rationem sunt simul: forte, inquam, sic cum eis loque-
batur, est non tantum participatio divina sapientia, &
quantam capiunt Angeli, tamen pro humano modulo
quantumlibet minus, sed illo ipso genere visitationis
& locutionis: fortassis etiam illo, qui sit per creatu-
ram, sive in essentia spiritus, corporalibus imaginibus,
sive ipsi sensibus corporis aliqua specie præsentata vel
videndum, vel audiendum, sicut in Angelis suis
sunt videri Deus, vel sonare per nubem.

Dico quarto: Adam in statu innocentia hæ-
bit plenum dominium supra omnia animalia
& corporea.

Rationem assignat S. Thomas 1. p. quæst. 96.
art. 2. ubi sic discurre. In homine quodammodo
sunt omnia; & ideo secundum modum quo
dominatur iis quæ sunt in ipso, competit ei do-
minari aliis: sunt autem quatuor in homine,
scilicet ratio, in qua cum Angelo convenit;
vires sensitivæ, in quibus convenit cum anima-
libus; facultates vegetabiles, in quibus con-
venit cum plantis; & corpus, secundum quod
convenit cum rebus inanimatis: non domina-
tur autem rationi, sed per rationem domina-
tur viribus sensitivis, per imperium; facultati-
bus autem vegetativis & corpori, per usum:
unde non competit ei dominari Angelis, cum
quibus convenit in ratione, sed animalibus per
imperium, plantis verò & rebus inanimatis,
per usum. Cum ergo in statu innocentia homo
dominaretur omnibus, quæ naturaliter de-
bent ei esse subiecta, non dominabatur quidem
Angelis, bene tamen animalibus, plantis, &
rebus inanimatis, per imperium, vel per u-
sum.

In huius domini signum, Deus animantia A-
dam adduxit, ut illis quasi servis nomina im-
poneret, ut copiose disputat Chrysostomus ho-
mil. 14. in Genesim. Multi etiam ex SS. Patri-
bus art. 1. relatis, docent in tali dominio sitam
esse similitudinem illam & imaginem Dei,
quam in creatione ei impressit, idque satis (ut i-
bidem annotavimus) intelligitur ex Domini
verbis, qui cum dixisset, *Faciamus hominem ad i-
maginem & similitudinem nostram*, quasi explicans
in quo illa sita esset similitudo, subdit: *Et præstet pi-
scibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, omnique
reptilibus quod movetur in terra*. Cui consonat quod
scribit Ovidius lib. 1. Metam. ubi exposita om-
nium aliarum rerum procreatione, de homine
subiicit:

Tom. II.

*Sanctius his animal mentisque capaciis alta
Deerat adhuc, quod dominari in cætera posset,
Natus homo est.*

Addit S. Thomas art. 3. citatæ quæstionis
quod licet fuisset æqualitas quoad substantiam
inter homines in statu innocentia, si perseveraf-
set, fuisset tamen inæqualitas in accidentibus:
tunc quia fuisset diversitas sexus ad propa-
gationem generis humani: tum etiam quia homines,
cum non fuissent operari ex necessitate naturæ,
inæqualiter applicuissent animum ad scientias,
& ad virtutes: tum denique ex parte corporis,
quia in meliori solo, & sub benigniori siderum
aspectu nati & educati, fuissent robustiores, ma-
iores, pulchriores & melius proportionati. Ex
quibus deducit, futuros fuisse quosdam in eo-
dem statu, qui aliis dominarentur, non dominio
despotico, sed regali & monarchico: nam do-
minium despoticum constituit subditos omnino
servos, ac proinde est molestum & penale, ut-
pote cum ordinem subditos ad propriam domi-
nantis utilitatem; sicut enim unicuique amabile
bonum proprium, ita & contristabile, quod il-
lud bonum cadat in alterius usum & utilitatem:
unde dominium istud repugnat felicitati status
innocentiæ, omnem molestiam & penam à se
excludentis; secus verò dominium regale, quod
subditos relinquit liberos, & ipsos ordinat ad
propriam bonum. Quod autem tale dominium
fuisset in huiusmodi statu, ex eo patet, quod
conveniens est, ut qui aliis supereminet scien-
tiâ & virtute, hoc exequatur in utilitatem
aliorum, subindeque eis imperent, non appetitum
dominandi, sed officio consulendi, ut ait Augustinus
19. de civit. cap. 14.

ARTICULUS IV.

*Alia dona & privilegia stultis innocentia
revertentur, & explentur.*

Dico primò: Homo in statu innocentia, an-
tequam peccaret, errare aut decipi non po-
terat. Ita S. Thomas 1. parte quæst. 94 art. 4. &
alii Theologi communiter, post D. Augustinum
lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. dicentem: *Ap-
probare falsa pro veris, ut erret invitum non est natura
instituti hominis, sed pena damnati*. Et in Enchirid.
cap. 16. & sequentibus, ex professo probat,
quemcumque errorem, etiam in materia levissi-
ma, inter mala huius vitæ deputandum esse, &
ad quandam miseriam pertinere. Unde sic licet
arguere: *Omnis error vel deceptio est malum
hominis, quod per se pertinet ad malum pœnæ,
quæ ante malum culpæ non infligitur: Ergo in
statu innocentia, quandiu culpa non esset, nec
fuisset error aut deceptio.*

Confirmatur: Si homo in statu innocentia non
peccaret, non pateretur ullum malum in corpo-
re, puta mortem, ægritudinem, famem, sitim, &
similia: Ergo multò minus pateretur in anima
aliquod malum: Sed error ac deceptio sunt mala
animæ, & defectus seu miseriam intellectualis na-
turæ: Ergo homo in statu innocentia, antequam
peccaret, errare aut decipi non poterat.

Confirmatur amplius: Dupliciter potest error
vel deceptio in homine contingere, primò invol-
untariè simpliciter, secundo aliquo modo volun-
tariè, quatenus voluntas applicat intellectum ad
iudicium falsum vel erroneum de aliquo objecto,
quod passione appetitus sensitivi sollicitata &

perimota, inordinatè amat vel detestatur: Sed neutro modo potuit in statu innocentie error vel deceptio contingere ante peccatum: Ergo homo in statu innocentie, antequam peccaret, non poterat errare vel decipi. Major parer: Minor verò quoad utramque partem suaderetur. In primis enim quòd error vel deceptio in statu innocentie posteriorim odo accidere non poterit, manifestum est, cum in illo felicissimo statu nulla esset passio obscurans aut perturbans rationem & movens voluntatem ad applicandum intellectum ad iudicium falsum & erroneum. Quod verò etiam priori modo non potuerit contingere, probatur ratione D. Thomæ loco citato, desumpta ex rectitudine illius status, in quo ita erant res hominis ordinatae, ut quandiu anima Deo subiecta maneret, tandiu ipso homine inferiora superioribus subicerentur, nec superiora per inferiora impedirentur: Sed error aut deceptio priori modo contingens, est quadam inordinatio intellectus humani, proveniens ex phantasia vel aliquo inferiori, rectum rationis iudicium impediente: Ergo in illo statu non poterat esse error vel deceptio, etiam priorimodo.

45. Dices primò: Eva decepta est à serpente, ut ipsa confessà est, dicens Genes. 3. *serpens decepit me: unde Apostolus 1. ad Timoth. 2. ait: Mulier seducta in prævicatione fuit.* Ergo in statu innocentie potuit esse, & de facto fuit deceptio ante peccatum.

Respondet Divus Thomas primà parte quæst. 94. art. 4. in resp. ad 1. quod illa *seductio mulieris*, etsi non præcesserit peccatum operis, subsecuta tamen est peccatum internæ elevationis: dicit enim Augustinus lib. 11. super Genes. ad litt. cap. 30. quod mulier verbum serpentis non crederet, nisi jam inesser menti eius amor propriæ potestatis, & quadam de se superba presumptio. Hocque indicatur in verbis illis Genes. 3. *Vidit igitur mulier quod esset bonum &c.* nam in eis significatur, Evam interius jam affectam ad promissam serpentis: *scietis bonum & malum*, motam fuisse ad respiciendum fructum.

46. Initabis: Ante illa verba dixit Eva ad serpentem: *Præcepit nobis Deus &c. ne forte moriamur*, ubi per particulam *forte*, quadam interiorem dubitationem indicavit, reputans incertum eventum mortis si peccaret, quem Deus asseveranter pronuntiaverat. Ergo seductio mulieris, peccatum etiam internæ elationis præcessit.

Respondeo non esse additam particulam illam, forte ad significandam dubitationem eventus mortis, si ex ligno vetito comederet, sed ad significandam libertatem quæ in primis parentibus erat ad vitandam vel incurrendam mortem: in hoc enim sensu accipitur sæpe illa particula in Scriptura, ut in Tractatu de scientia Dei ostensum est.

Diff. 5.
art. 1.

47. Dices secundò: Adam non cognoscebat cogitationes hominum, & futura contingentia, ut supra dictum est: Ergo circa eorum cognitionem decipi poterat.

Sed nego consequentiam: cum enim ipsius voluntas esset rectè disposita & ordinata, non applicabat intellectum eius ad iudicandum de futuris contingentibus, de secretis hominum cogitationibus, & alijs quæ ejus cognitionem excedebant; sed circa eorum futuritionem vel existentiam iudicium suspendebat, ut de bonis Angelis communiter dici solet.

A Dico secundò: Homo in statu innocentie venialiter peccare non poterat. Nam donum interiori, & rationem inferiorem superiori, & appetitus sensitivus extraheretur ab imperio rationis, neque ratio inferior à dominio superioris, quandiu ipsa ratio superior, quæ est præmia pars hominis, per humilitatem, obedientiam, & amorem, Deo subiecta & subordinata maneret. De quo ex professo agemus in Tractatu de peccatis.

Dico tertio: Homo in statu innocentie erat immortalis, non quòd haberet impotentiam moriendi, sed quia habebat potentiam non moriendi, si legem sibi præscriptam servasset. Ita D. Augustinus lib. 7. de Genes. ad litt. cap. 2. ubi hæc scribit: *Corpus Adami ante peccatum, & mortale erat, quia poterat mori, & immortale, quia poterat non mori: aliud est enim non posse mori, sicut quædam naturæ immortales creavit Deus; aliud est autem posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis; quod ei præstabitur de ligno vite, non de constitutione nature, à quo ligno separatus est cum peccasset, ut posset mori, qui nisi peccasset, posset non mori.* Mortalis ergo erat conditione corporis animalis; immortalis autem beneficio conditoris: sicut corpus animale, utique mortale, quia & mori poterat, quamvis & immortale, idem quia non mori poterat: neque enim immortale quod mori omnino non possit, erit, nisi spirituale, quod nobis futurum in resurrectione promittitur.

Similia habet Hugo Victorinus in libro de sacramentis, ubi tres hominis distinguit status: primum naturæ institutæ, qui dicitur status innocentie, qui duravit à principio conditionis primæ hominis usque ad ejus peccatum; secundum naturæ lapsæ, & per peccatum Adami vitiatæ: tertium naturæ restitutæ per gratiam, & periclitæ ac consummatæ per gloriam & visionem beatificam. Et subdit quod in primo statu poterat homo mori & non mori; quia poterat peccare, & per consequens mori, sicut & factum est; & poterat, si voluisset, Deo obediendo, non mori: in secundo homo non potest non mori; quia necessitatem moriendi per peccatum incurrit, juxta illud Genes. 2. *In quacumque hora comederis, morte morieris:* in tertio verò habebit homo non posse mori, juxta illud Apocal. 21. *Et mors ultra non erit.*

Non deest etiam ratio congrua: Etenim status innocentie erat velut quadam inchoatio futuræ celestis gloriæ statûs, in qua, præter alia, tria sunt præcipua bona, consummatio gratiæ, impotentia peccandi, & impotentia moriendi: Conveniens igitur erat, ut in statu innocentie, si non consummata, copiosa certè daretur homini gratiæ; & si non impotentia moriendi & peccandi, saltem potentia non moriendi & non peccandi tribueretur. Ut autem clarè percipiatur in quo potentia illa non moriendi consisteret, seu unde donum illud immortalitatis, quod habuit Adam in statu innocentie, oriretur.

Sciendum est, tres mortis hominis præcipuas esse causas. Prima est quòd ejus corpus rebus contrariis & inter se pugnantibus coniter; componitur enim ex quatuor elementis, & ex quatuor humoribus, & ex partibus non solum diversis, sed etiam contrariis naturas, affectiones, & vires habentibus; cerebrum quippe frigidissimum est, cor calidissimum, mollis & humidus caro, os durum & siccum: contrariam autem rerum confociatio & copulatio ad breve quidem ali-

quod tempus constare potest, sed cum violentia fieri nequit esse perpetua. Altera causa est, quod calor naturalis, qui est ipsius animæ ad omnes functiones ejus naturales generale quoddam instrumentum, coheret humori nativo, tanquam cubulo quo pascitur & sustentatur, ipsum continuo conficiens atque consumens; & licet per cibum ac potum resarciatur, non tamen secundam eam paritatem & sinceritatem quam primò habuit: quia verò omne agens physicum in agendo patitur, ipse quoque calor naturalis non agit sine passione; quo fit ut paulatim minuatur & debilitetur, unde oritur corruptio sanctatis, diminutio virium, imbecillitas sensuum, senectus incommoda, & malorum omnium extremum mors. Tertia causa mortis attenditur penes agenda extrinseca, quæ homini perniciem & interitum afferre possunt; cujusmodi sunt aer pestilens, aqua obruens & suffocans, ignis adurens, fera & venenata animalia, inimici homines, demones, &c.

In statu ergo innocentia, Deus contra tres illas causas mortis hominem potentissimis remediis, & validissimis prædiis usque adeò munierat, ut si in Dei gratia permanisset, nihil mali ex illis ei timendum esset. Etenim contra primam causam dederat Deus animæ hominis vim quandam supernaturalem, quæ posset res illas contrarias, ex quibus compositum est corpus hominis, in debita temperatione & æquabilitate omni tempore continere, ut docet S. Thomas 1. p. quæ 97. art. 1. his verbis: *Non enim corpus eius (primæ scilicet hominis) erat indissolubile per aliquam immortalitatis vigorem in eo existentem, sed inerat anime via quedam supernaturaliter divinitus data, per quam poterat corpus ab omni corruptione preservare, quando ipsa Deo subiecta mansisset. Quod rationabiliter factum est: quia enim anima rationalis excedit proportionem corporalis materia, conveniens sicut in principio ejus virtus daretur, per quam corpus conservare posset supra naturam corporalis materia.* Quibus verbis aperte docet quod corpus Adam, in statu innocentia, erat quidem immortalis, sed non per aliquod donum aut qualitatem ipsi inhzrentem; sicut erunt immortalia & impassibilia corpora gloriosa, cum ex gloria anime redundabunt dotes immortalitatis & impassibilitatis in corpus gloriosum; ratione quantum perfecte disponetur ut omnino subiciatur animæ, & ligabitur potentia materiæ ad alias formas, ne ullam amplius appetat; ac proinde nec poterit recipere actionem contrarij corruptionis, & ad aliam formam disponentis: hæc enim immortalitas excedit exigentiam alimentorum, & constituit vitam spiritualem, hoc est similem vitæ spirituum, qui nullis indigent alimentis; qualem non habebat primus parens in statu innocentia, cum in eo statu cibus egeret ad vitam sustentandam, ut patet ex cap. 2. Genes. ubi sic Deus primos parentes alloquitur: *Ere dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna que habent in se seminalis inerat sui, ut sint vobis in cibum.* Non, inquam, primo homini, sed oriebatur ex perfecta virtute supernaturaliter communicata animæ, ad hoc ut posset preservare corpus à corruptione: cum enim anima rationalis ex se habebat vim informandi corpus in omne tempus, quippe quæ suam naturam immortalis est; corpus autem humanum, quia est mortale & corruptibile, non sit per se ca-

A) pax immortalis vitæ; ut esset debita proportio inter corpus & animam, inter actum & potentiam, data erat animæ à Deo virtus illa preservandi corpus à corruptione, quando ipsa non se sponte infra corpora demitteret per peccatum.

Porro hanc virtutem Discipuli D. Thomæ 54-
comunitè docent fuisse ipsam justitiam originalem, animæ primi hominis inhzrentem; illa enim, ut supra declaravimus, triplicem habebat effectum, nempe subicere mentem Deo, corpus animæ, & appetitum inferiorem superiori: unde non solum erat radix charitatis, quæ voluntas Deo ut ultimo fini subicitur, sed etiam integritatis, quæ appetitus inferiori rationi subditur, & immortalitatis atque impassibilitatis, quibus corpus animæ, ut potentia receptiva actui ipsam informanti, perfecte subordinatur & proportionatur. Quare S. Doctor supra quæ 81. art. 5. ad. 2. sic ait: *Immortalitas & impassibilitas primi status non erat ex conditione materia, sed ex originali justitia.*

Contra secundam causam mortis provisum 55-
erat homini in statu innocentia per arborem vitæ, quæ præter id quod omnium alimentorum commune est, hoc est alere & nutrire hominem, duplicem aliam habebat vim, & utramque profecto admirandam: in primis enim fructus ejus, cum debebatur ab homine, tantam alimenti bonitatem habebat, ut non solum repararet ac reficeret nativum humorem, sed etiam primigeniam ejus puritatem & integritatem ei restitueret: deinde calorem naturalem ita corroborabat & confirmabat, ut non ineret eum paulatim obtundi, debilitari, & languere, unde sensuum & virium languor & debilitas, ipsiusque tandem vitæ defectus procedit.

Contra tertiam causam mortis, quæ provenit ex 56-
agentibus extrinsecis, prospectu erat homini in statu innocentia dupliciter. Primo quidem per humanam providentiã; tunc enim homo excelebat ratione & prudentiã, scientiaque discernendi salutaria & convenientia sibi ab his quæ noxia erant & perniciofa, eaque præcavendi & declinandi. Deinde aderat illi singularis Dei providentiã & cura, Angelorum item custodia, quæ quæ ab illo prævideri non poterant extrinsecus nocitura, penitus arcebantur: unde nulli ei tunc periculum imminerebat ex animalibus, cum essent omnia mansueta, eique subiecta: nihil à demoniis timendum erat, à quorum insidijs præsidio Angelorum defendebatur; nec etiam ab aliis hominibus, in nullo enim tunc voluntas nocendi alteri fuisset, sed inter ipsos regnasset perfecta concordia & pax. Igitur contra tres illas mortis causas homo in felicissimo statu innocentia perfectissimè munitus, immortalis erat, non per impotentiam moriendi sed per potentiam non moriendi, ut supra ex Augustino vidimus, & eleganter declarat Gregorius magnus lib. 4. Moralium cap. 26. his verbis: *Ad hoc in paradiso homo positus fuerat, ut si se ad conditoris sui obedientiam vinculo charitatis adstringeret, ad celestem angelorum patriam quandoque sine carnis morte transiret: sic namque est immortalis conditus, ut tamen peccare & mori posset; sic mortalis est conditus ut si non peccaret, etiam non mori posset; atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non posset. Vbi igitur post redemptionis tempus carnis morte interposita, electi transierunt, illuc procul dabis parentes primi, si in conditionis sue statu persistissent etiam sine morte corporis transferri potuissent.*

Dico

57. Dico quartò, hominem in statu innocentie ab omni ægritudine, dolore, & tristitia fuisse immunem. Ita D. Augustinus 14. de civit. cap. 10. ubi de primis parentibus in statu innocentie ait: *Quid timere aut dolere poterant in tantorum tanta affluentia bonorum, ubi non aberat quidquam quod bona voluntas non adipisceretur, neque inerat quod carnem vel animum hominis feliciter viventis offenderet, vel in aliquo molestarer?*

58. Ratio etiam suffragatur: Primò quia pati ægritudinem, dolorem, vel tristitiam, fuit pena aliqua, quæ imposita est à Deo propter peccatum, ut patet ex condemnatione Evæ: *In dolore paries; & Adami: In sudore vultus tui vesceris pane tuo*: Ergo ante peccatum homo non erat huiusmodi malis obnoxius.

Secundo: Ægritudines & dolores sunt quedam vestigia mortis, & viæ ad interitum: Sed in statu innocentie homo non erat mortis obnoxius, ut præcedenti conclusione ostendimus: Ergo nec morbis, aut doloribus.

Tertiò: Status innocentie, ut supra dicebamus, erat quedam inchoatio futuri status celestis gloriæ: Sed in hoc statu non solum erit omnium bonorum affluentia, sed etiam immunitas & carentia omnium malorum: Ergo & in statu innocentie homo omnium bonorum copiâ, absque ullius profrus mali experimento gaudebat. Unde Augustinus 14. de civit. cap. 26. *Vivebat, inquit, itaque homo in Paradiso sicut volebat, quandiu volebat quod Deus jufferat: vivebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus: vivebat sine ulla egestate; ita semper vivere habens in potestate. Cibum aderat, ne esuriret: lignum vitæ, ne illum senectus dissolveret: nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ullas molestias ullis eius sensibus ingerebat. Nullus intrinsecus morbus, nullus ictus meuebatur extrinsecus. Summa in carne sanitas; in anima tota tranquillitas. Sicut in Paradiso nullus æstus, aut frigus; sic in eius habitatore nulla ex cupiditate, vel timore accedebat bona voluntatis offensus. Nihil omnino tristite, nihil inaniter letum: gaudium verum perpetuabatur, ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; atque inter se coniugum fida ex honesto amore societas, concors mentis, corporisque vigilia, & mandati sine labore custodia. Non lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat invitum. Similia scribit Marius Victor lib. 1. in Genesim, ubi de primis parentibus loquens, habet hos versus:*

*Nec prorsum obnoxia morbis
Corpora gestabant. Non hos cogebat ad esum
Pausæ ignara fames: qui si mandata supremi
Servassent integra Dei, crudelia mortis
Imperia, & diros nescissent usque dolores.*

59. Ad majorem hujus felicissimi status, & donorum ac privilegiorum, quibus homo in eo gaudebat, intelligentiam, placet hic inferere brevem & elegantem ipsorum descriptionem, quam tradit S. Thomas opusculo 2. cap. 185. his verbis: *Homo in sui conditione taliter institutus fuit à Deo, ut corpus omnino esset anima subiectum; rursumque inter partes animæ, inferiores vires rationi absque repugnantia subicerentur, & ipsa ratio hominis esset Deo subiecta. Ex hoc autem quod corpus erat anima subiectum, contingebat quod nulla passio in homine posset accidere, quæ dominio animæ super corpus repugneret; unde nec mors, nec infirmitas in homine locum habebat. Ex subiectione verò in-*

feriorum virium ad rationem, erat in homine modum nensis tranquillitas; quia ratio humana nullis inordinatis passionibus turbabatur. Ex hoc verò quod voluntas hominis erat Deo subiecta, homo referebat omnia in Deum sicut in ultimum finem, in quo eius iustitia & innocentia consistebat. Horum autem trium ultimum erat causa aiorum: non enim hoc erat ex natura corporis, si eius componentia considerentur, quod in eo dissolutio, sive quacumque passio vitæ repugnans, locum non haberet; cum esset ex contrariis elementis compositum. Similiter non erat ex natura animæ, quod vires etiam sensibiles absque repugnantia rationi subicerentur; cum vires sensibiles naturaliter moveantur in ea quæ sunt delectabilia secundum sensum, quæ multoties recta ratione repugnant. Erat igitur hoc ex virtute superiori, scilicet Dei, qui sicut animam rationalem corpori committit, omnem proportionem corporis & corporearum virtutum, cuiusmodi sunt vires sensibiles, transcendens, ita dedit animæ rationali virtutem, ut supra conditionem corporis ipsum continere posset, & vires sensibiles, secundum quod rationali anime competat. Ut igitur ratio inferiora sub se contineret, oportebat quod ipsa firmiter sub Deo continueretur, à quo prædictam virtutem habebat supra conditionem nature. Fuit ergo homo sic institutus, ut nisi ratio eius subiceretur à Deo, neque corpus eius subdici poterat: unde quædam immortalis vitæ & impassibilitatis erat; quia scilicet nec mori, nec pati poterat: si non peccaret. Peccare verò poterat, voluntate eius nondum confirmatâ per adaptionem ultimi finis, & sub hoc eventu poterat mori & pati.

Hæc S. Doctor, quibus imprimis docet, perfectitiam originalem perfecisse humanam naturam secundum omnes suas partes, superaddens omnibus illis perfectionem quam naturalia principia secundum se non præstant, tollensque defectus quos illa relinquerent: nam corpori tribuebat immortalitatem & impassibilitatem, per quas ejus passibilitatem & corruptibilitatem impediabat: parti vero sensitivæ tribuebat omnimodam subordinationem ad rationem, tam quoad potentias cognoscitivas; quam quoad appetitivas; per quam subordinationem, inter ipsam partem sensitivam & rationem, concordiam & pacem constituebat, auferebatque rebellionem carnis contra spiritum, aliaque id genus: ipsi verò parti rationali tribuebat perfectum ordinem ad Deum, illuminando intellectum, & rectificando atque roborando voluntatem, ut sine alio speciali auxilio posset, amore absoluto & efficaci, Deum, saltem ut authorem nature, super omnia perfectè diligere, totamque saltem naturalem legem observare.

Deindeque asserit huiusmodi perfectiones ita fuisse concatenatas & inter se connexas, ut inferiores ex superiori consequerentur, & ab ea inesse, fieri, & conservari dependerent: ita ut tandiu & non amplius illa permanerent in parte sensitivâ & in corpore, quandiu ista perseveraret in mente & voluntate.

Tertiò docet, perfectionem iustitiæ originalis non eò pervenisse, ut confirmaret voluntate hominis in bono, sicut visio beatificans sed reliquias in ea integrâ libertatem, tam quoad exercitium, quam quoad boni & mali specificationem: hæc hoc habuisse Adamum, ut licet de facili posset perseverare in bono, posset etiam delecti ad malum, subindeque peccando omnia illa dona & privilegia,

vilegia, quibus gaudebat, pro se & pro suis posteris amittere, ut infelix eventus facis ostendit. **Quæres primò, An in statu innocentia fuissent homines propagati per naturalem generationem?**

Respondet affirmativè cum S. Thoma infra quest. 98. art. 2. cum enim naturale sit hominibus, ut unus ab alio propagetur per generationem, non fuit cur in statu innocentia non servaretur ille modus, qui alioquin, salva illius status perfectione servari potuit, semotis excellentibus libidinosis in culpa, doloribus in partu, & similibus imperfectionibus. Unde Augustinus 14. de civit. cap. 26. *Abst ut suspicemur non potuisse prolem fieri, sine libidinosis morbo, sed eo voluntatis nati moverentur illa membra, quo cetera, & sine ardore & illecebrosi stimulo, cum tranquillitate anime & corporis.* Subdit paulò post: *Tunc potuisset utero conjugis, salva integritate feminei genitalis, virile semen immitti, sicut nunc potest, eadem integritate salva, ex utero virginis fluxus menstrui cruento emitti, eadem quippe via potest illud injici, quòd hoc potest eyei.* Quibus verbis significare videtur, quòd in statu innocentia virginalis integritas, ob commixtionem viri & feminae, nequaquam fuisset violata. Quod tamen plures verum non existimant, quia modus quo nunc fit actus generationis per apertionem vulvæ muliebris, naturalis est, quippe qui etiam in ceteris animalibus servetur: quæ verò naturalia sunt homini, fuissent in eo in statu innocentia: ut enim rectè ait S. Thomas infra quest. 99. art. 1. *Ea quæ sunt supra naturam solâ fide tenemus: quòd autem credimus, auctoritate debemus:* unde in omnibus quæ de statu innocentia asserimus, sequi debemus naturam rerum, præter ea quæ auctoritate divinâ traduntur. Deinde cur vereamur dicere integritatem virginali feminae in statu innocentia per actum generationis fuisse corruptendam, cum non possimus inficiari quòd ea corruptenda fuisset in partu, per egressum prolis ex utero? Nisi forte quis dicat, quòd in eo statu habuissent omnes feminae illud idem privilegium quòd in beatissima Virgine veneramus, ut nimirum clauso utero filios suos ederent; quòd insulsum videtur & absurdum.

Quæres secundo an in statu innocentia melius esset respectu uniuscuiusque personæ matrimonium contrahere, quàm virginitatem seu continentiam servare?

Respondet affirmativè, quia actus generationis humane per se bonus est, unde abstinere ab illo, per se non est bonum, sed solum inquantum potest copula carnalis impedire majus bonum, quàm rerum cælestium contemplationem: At verò in statu innocentia usus matrimonij nullum minus bonum impedisset, cum enim non inducisset sæculares curas, vel cogitationes tæporalium rerum, quæ nunc ad onera matrimonij sustinenda, & ad filios alendos necessaria sunt, rerum divinarum & cælestium contemplationem non impedisset: Ergo nulla ratio melioris boni, imò vix aliqua boni species, posset in illo statu in virginitate seu continentia inveniri. Unde D. Thomas infra q. 98. art. 2. ad 3. *Continentia in statu innocentia non fuisset laudabilis, quæ in tempore isto per remotionem morituræ & libidinis: tunc autem fuisset laudabilis abique libidine.*

Quæres tertio, an fuisset in statu innocentia esus carniæ?

Respondet negativè, nam Deus Genes. 1. versu 29. ad eum fructuum terræ, & herbarum ac arborem hominem tacite determinavit, cum dixit: *Ecce dedi vobis omnem herbam asserentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in se sementem generis sui, ut sint vobis in escam. Quam determinationem sustulit Genesis 9. versu 3. concedens post diluviu specialiter usum carniæ, his verbis: Omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum, & quasi olera virentia, dedi vobis omnia. Quasi diceret Deus: Hactenus sola olera virentia vobis in cibum concesseram, sed nunc etiam animalium carnes vobis concedo; quia nimirum post diluviu, esus carniæ fuit homini aliquo modo necessarius, propter debilitationem tum hominum, tum herbarum & fructuum, ac terræ ipsius aquis diluvij debilitatæ & corruptæ. Unde S. Thomas 1. 2. quest. 102. articulo 6. ad 2. *Esus inquit, plantarum, aliorumque terræ nascentium fuit apud homines, etiam ante diluviu: at esus animalium videtur post diluviu esse introductus: dicitur enim Genes. 9. Quasi olera virentia dedi vobis omnem carnem. Et hoc ideo quia esus terræ nascentium magis pertinet ad quandam simplicitatem vitæ; esus verò carniæ ad delicias & curiositatem vivendi. Etenim sponte herbam terra germinat, & cum modico studio quæ generantur ex terra, etiam in magna copia parari possunt: animalia verò necesse est magno cum studio nutrire, & ad esum comparare: quocirca volens Deus populum suum reducere ad simplicitatem, multa Hebræis in genere animalium prohibuit, non autem ex genere plantarum.**

Continentiam illius primæ ætatis ab esu carniæ, eleganter expressit Ovidius, his versibus:

A Respondet negativè, nam Deus Genes. 1. versu 29. ad eum fructuum terræ, & herbarum ac arborem hominem tacite determinavit, cum dixit: *Ecce dedi vobis omnem herbam asserentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in se sementem generis sui, ut sint vobis in escam. Quam determinationem sustulit Genesis 9. versu 3. concedens post diluviu specialiter usum carniæ, his verbis: Omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum, & quasi olera virentia, dedi vobis omnia. Quasi diceret Deus: Hactenus sola olera virentia vobis in cibum concesseram, sed nunc etiam animalium carnes vobis concedo; quia nimirum post diluviu, esus carniæ fuit homini aliquo modo necessarius, propter debilitationem tum hominum, tum herbarum & fructuum, ac terræ ipsius aquis diluvij debilitatæ & corruptæ. Unde S. Thomas 1. 2. quest. 102. articulo 6. ad 2. *Esus inquit, plantarum, aliorumque terræ nascentium fuit apud homines, etiam ante diluviu: at esus animalium videtur post diluviu esse introductus: dicitur enim Genes. 9. Quasi olera virentia dedi vobis omnem carnem. Et hoc ideo quia esus terræ nascentium magis pertinet ad quandam simplicitatem vitæ; esus verò carniæ ad delicias & curiositatem vivendi. Etenim sponte herbam terra germinat, & cum modico studio quæ generantur ex terra, etiam in magna copia parari possunt: animalia verò necesse est magno cum studio nutrire, & ad esum comparare: quocirca volens Deus populum suum reducere ad simplicitatem, multa Hebræis in genere animalium prohibuit, non autem ex genere plantarum.**

Continentiam illius primæ ætatis ab esu carniæ, eleganter expressit Ovidius, his versibus:

*At verus illa ætas non polluit ora a cruore,
Tunc & aves tute movere per aera pennas,
Et lepus impavidus mebris erravit in agris,
Nec sua crudelitas piscem suspenderat hamo,
Cuncta sine insidiis, nullamque timentia fraudem,
Plenaque pacis erant.*

D Nec dissimilia sunt quæ habet libro primo, ubi etiam tenuitatem & simplicitatem victus primorum hominum sic describit:

*Contentique cibis nullo cogente creatis,
Arbut eos fetus, montanaque fraga legebant,
Cornaque & in duris herentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Jovis arbore glandes.*

Boëtius item libro 2. de Consolatione Philosophiæ, metro 5. hos versus nec sententiâ nec elegantia dissimiles edidit, ad eandem primorum hominum parsimoniam, & frugalitatem commendandam.

*Felix nimirum prior ætas
Contenta fidelibus arvis,
Nec inerti perditæ luxu,
Facili quæsera solebat
Jejunia solvere glande,
Bacchica munera nec norat
Liquido confundere melle.
Vtinam modo nostra redirent
In mores tempora prisca.*

His addi potest, quod in statu innocentia, præcipua hominis cura & studium fuisset acquirendi rerum naturalium scientiam, & ex cognitione rerum sensibilium assurgendi ad notitiam conditoris, sicut Damascenus docet libro 2. de fide cap. ultimo, his verbis: *Homo ante peccatum in terris corpore degens, animo cum Angelis diversabat, in divinis operibus intelligentia,*

Meta-
morph.
libro 15.

via, talibusque studiis immutabatur, ad solum conditorem per creaturas eius assurgens, eumque contemplans, incredibile voluptate perfundebatur atque letabatur. Unde huic felicissimo statu victus ex his quæ terra gignebat, magis fuisse conveniens, quam cibus ex animalium carnibus; cum ille simplex, facilisque esset, ac sine ullo hominis labore & cura parabilis; iste verò non sine magno negotio comparari potuisset, multisenim opus est ad conficiendum homini cibum ex animalibus.

Quod diximus de esu carnium, id quoque de potu vini dicendum est, ille enim non fuisse in statu innocentie; nam licet tunc fuissent vitæ, non tamen ad potum vini, sed ad esum uvarum; & in felicissimo illo statu, vino non fuisset opus, abundè sufficiens aquis humano potui, qui propter excellentem illarum bonitatem maximamque humani corporis sanitatem atque firmitatem, & jucundissimum simul & saluberrimum fuisset. Similiter ante diluvium non fuisse in usu vinum, valde probabile est, & colligitur ex eo quod Noë post diluvium cæpit ferere vitæ, & vinum conficere, cuius potu turpissimè ebrietate correptus est, ut habetur Genes. 9.

63. Quæres quartò, utrum animalia quæ nunc sunt carnivora, ut leones & lupi, in statu innocentie, comederent carnes animalium, an solis plantis, vel fructibus uterentur in cibum?

Respondeo duas esse circa hoc SS. Patrum sententias: Basilii enim homil. 11. in Genesim explanans verba illa Genes. 1. *Ecce dedi vobis omnem herbam, & universa ligna, quæ sunt vobis in escam, & cunctis animantibus terra.* &c. hæc scribit: *Non dixit dedi vobis pisces in cibum aut pecora: neque enim in eum usum hæc creavi. Primaria enim illa legislatio esum tantum induxit fructuum: et enim nobis in commune cum feris ceterisque animalibus collatus est fructuum esus, cum tamen nunc paucas ferarum liceat videre alios fructibus. Nam quo tandem fructu pasci se panthera sustineat? quis fructus cedat leoni in cibum? aut amem fera ista tantisper dum jugum legis natura passa sunt, vitam tolerabant estivatione fructuum. Hominem autem cum prænosceret Deus post diluvium nequaquam sibi ab in concessis cibis temperaturum, concessit quovis cibo vesci. Nam de animalibus loquens cum homine, omnia enim, inquit, quasi olera virentia tradidi vobis. Per hæc nobis indulgentiam concessionem, & animalia quaque pari libertate donata sunt quidvis impunè edendi. Ex eo tempore crudus leo vescitur, vultur hianti rostro cadavera affectat. Neque enim vultur id habuit ab exordio sue creationis: nullum enim eatenus reperiebatur morticinum quo se nutrire vultures. At ne id quidem linebat natura in suo consistens vigore. Neque tunc venatores conficiendis feris operam dabant: neque dum id studio erat hominibus, cum nec fera suam rabiem exertit in homines dentibus exercerent: ut quæ necdum essent crudivora. Inolevit deinde vulturibus consuetudo victum querendi ex morticiniis cadaveribus: ab initio autem & vulturibus & aliis quæ nunc sunt carnivora, cygnorum in morem, indisereta erat & eadem omnibus vivendi ratio. Præterea tantum herbas animal omne sibi attendebat, & depascebat. Ejus rei insigne quoddam & in canibus liceat videre; dum enim studeat sibi ipsis mederi, eos videas identitatem depascere ament, non quoddam alendo cani gramen conveniat, sed quia citra operam humanæ disciplinæ, doceri-*

A cetarum naturæ, ad id bruta consueverunt, quæ sibi naturali instinctu sentiunt usui futurum. Velm repentes tecum, istiusmodi fuisse tunc animalia (quæ dicitur vides crudè vesci carne) ut vi imaginari apprebent herbas omnem sibi collatam in cibum, convenientem sibi, & salubrem esse; atque ob eam causam eo cibo contentæ, aliorum vitæ nequaquam insidiantur. Hæc Basiliius, Cui concinit Bedæ in Exameron, eadem Genesios verba explicans. Sic enim ait: *Pater quia nec ipsa aves rapta infirmorum alium vivebant, nec lupus insidias explorabat circum ovilia, nec serpens pulvis pennis eius erat, sed universa concorditer herbis virentibus ac fructibus arborum vesciebantur.*

Idem sentit Iosephus libro primo Judaicarum antiquitatum, scribens ante primi hominis peccatum, nullum fuisse inter animalia diffiduum.

Probabilior tamen videtur alia sententia, quæ censet animalia quæ nunc sunt carnivora, ab exordio mundi, & in statu innocentie, carnibus in cibum usos esse. Ratio est, quia quod unicuique rei naturale est, temper ei convenit. Sed animalibus illis quæ nunc sunt carnivora, qualia sunt leones, lupi, aut vultures, naturale est vesci carnibus: Ergo hoc omni tempore, subindeque ab exordio mundi, & in statu innocentie, eis competit. Major patet, Minor verbò probatur ex Aristotele, qui primo libro politicorum distinguit tria genera animalium, quorum nonnullis naturale sit vesci tantum herbis, ut sunt pecudes: alii vesci tantum carnibus, ut sunt lucicæ & leones, quibusdam utrisque, ut homines. Deum ergo in statu innocentie animalibus illis ex natura sua carnivoris, miraculose deagasse esum carnium, felibus verbò gratiæ tantum, lupis ovium, avibus muscarum, parum probabile est, & a Divo Thoma infra quest. 96. articulo primo ad 2. omnino irrationabile censetur. Verba ejus sunt: *Quidam dicunt quod animalia quæ nunc sunt ferocia, & occidunt alia animalia, in statu illo fuissent mansuetæ, non solum circa hominem, sed etiam circa alia animalia. Sed hoc est omnino irrationabile: non enim per peccatum hominis natura animalium est mutata, ut quibus nunc naturale est comedere aliorum animalium carnes, tunc vixissent de herbis, sicut leones & falcones. Nec glossa Bedæ dicit Genes. 1. quod ligna & herba data sunt omnibus animalibus, & avibus in cibum, sed quibusdam. Fuisse ergo naturalis discordiam quædam animalia; nec tamen propter hoc subtraheretur dominio hominis, sicut nec nunc propter hoc subtrahuntur dominio Dei, cuius providentiæ hoc tantum dispensatur. Et huius providentiæ homo exceptor fuisse, ut etiam nunc apparet in animalibus domesticis: ministrantur enim falconibus domestica per homines gallinæ in cibum. Idem docet Abulensis quest. 35. super caput primum Genesios, quæritur postea super caput decimum tertium, quæstione 272. longâ disputatione contendat probare, animalibus ante diluvium, nullum fuisse cibum ex carnibus aliorum animalium, sed ex*

his tantum quæ terræ nascuntur.

ARTICULUS V.

In iustitia originalis, quae Adamo in statu innocentiæ, pro ipso & eius posteris fuit collata, esset habitus realiter distinctus à gratia sanctificante?

Afirmant aliqui ex nostris Thomistis cum Cajetano 1. p. quæst. 95. art. 1. Alij negant cum Soto lib. 1. de natura & gratia cap. 5. & Molina 1. 2. quæst. 83. art. 2. Suarez verò lib. 3. de hominis creatione cap. 20. & alij Recenciores existimant iustitiam originalem non fuisse unum aliquem habitum, sed multorum habituum complexionem, quibus omnes hominis vires & facultates, tam in ordine ad finem naturalem, quam supernaturalem, perficiebantur. Pro resolutione hujus difficultatis,

Diligenter observandum est, iustitiam originalem posse sumi dupliciter, vel adæquate, ut includebat omnes eas perfectiones, dona & privilegia, quæ Adamo in statu innocentiæ pro ipso & eius posteris collata sunt; vel inadæquate, pro ea dumtaxat perfectione, quæ erat primaria & principalis, & veluti radix & origo cæterarum. Hoc præmissio:

Dico primo: Iustitiâ originalem, adæquate sumptam, non erat una simplex qualitas vel habitus, sed plurimum donorum & habituum aggregatio.

Hæc conclusio manifesta est: Non poterat enim unus & idem habitus tam diversas inter se corporis & animi facultates regere, aut in subiectis tam differentiis residere: Ergo iustitia originalis adæquate sumpta, includebat plures habitus perficientes omnes partes hominis, omnesque ejus facultates & potentias, tam in ordine ad finem naturalem, quam in ordine ad supernaturalem. Unde si hoc solum intendant Suarez & alij Recenciores, à veritate quidem non absterant, sed punctum difficultatis non attingunt, præsens enim controversia non procedit de iustitia originali hoc modo considerata, sed de illa secundo modo spectata: de qua

Dico secundo: Iustitia originalis secundum perfectionem primariam quam ponebat in anima, & quæ erat radix & origo cæterarum, erat unus simplex habitus, nimirum gratia sanctificans, quæ licet esset ejusdem speciei cum nostra, habebat tamen diversum modum informandi ab eo quem habet nunc, ratione cujus erat origo multarum perfectionum, quæ modo ex ea non pullulant.

Ita docent Carmelitæ Salmanticenses in Tractatu de peccatis disp. 16. dub. 1. num. 7. Et hanc esse propriam mentem D. Thomæ constat ex 1. p. quæst. 95. art. 1. ad calcem corporis articuli, ubi sic ait: *Per gratiam in anima existentem, inferna et subdebantur, scilicet Adamo in statu innocentiæ: At subdebantur per iustitiam originalem: Ergo hæc erat habitus gratiæ: Item quæst. 97. art. 1. ad 3. dicit primum hominem per peccentiam recuperare gratiam, ad remissionem culpæ, non tamen ad amissionem immortalitatis effectum: Sed immortalitatis effectus erat à iustitia originali: Ergo sentit gratiam sanctificantem fuisse idem cum originali iustitia. Præterea qu. 100. art. 1. ad 2. sic habet: *Neesse est dicere quod si quæri nati fuissent in originali iustitia, etiam nati**

A fuissent in gratia: Sed hæc illatio non esset bona, si iustitia originalis fuisset habitus realiter & entitativè à gratia distinctus, potuisset enim ab illa separari? Ergo, &c. Demum idem S. Doctor 1. 2. quæst. 83. art. 2. ad 2. *Originalis iustitia pertinebat primordialiter ad essentiam animæ, erat enim donum divinitus datum humane nature, quam per prius respicit essentia animæ quam ejus potentie. At sola gratia sanctificans residet in essentia animæ, virtutes verò, dona, & alij habitus infusi sunt in ejus potentis, ut docetur in Tractatu de gratia, & colligitur ex eodem Angelico Doctore 1. 2. quæst. 109. art. 4. Ergo iustitia originalis in primis parentibus, quantum ad primarium ejus effectum, qui erat radix & origo cæterorum; non erat aliqua virtus, donum, vel habitus, à gratia sanctificante distinctus.*

Ratio etiã id suadet. Nam ut docet D. Thomas 1. p. quæst. 100. art. 1. ad 2. iustitia originalis subiciebat animam Deo, non solum ut auctori nature, sed etiam ut auctori & fini supernaturali, hæcque erat primaria ejus perfectio, ex qua omnes aliæ dependebant: At subiectio ad Deum, ut auctorem & finem supernaturalem, est à gratia sanctificante: Ergo in ea consistebat iustitia originalis, secundum perfectionem primariam quam ponebat in anima, quæ erat radix & origo aliarum.

C Quod verò talis gratia, ut in primis parentibus erat originalis iustitia, haberet modum informandi subiectum, diversum ab eo quem nunc habet in iustis, manifestum est. Nam gratia sanctificans, præcisè ex sua specie, non habet quod sit radix domi integritatis, & aliarum dotium, quas iustitia originalis ponebat in primis parentibus; aliàs modo eadem dona & privilegia caufaret in nobis: Ergo aliquid fuit illi superadditum, ut talem effectum præstaret, cumque hoc superadditum non potuerit esse alia forma specie vel numero distincta, debuit esse saltem alius modus informandi ejusdem gratiæ; non quidem penes majorem intensionem (intensior enim modo est in aliquibus iustis gratia sanctificans, quam fuisset in aliquibus hominibus in statu innocentiæ, si ille perseverasset, & tamen in illis non habet rationem originalis iustitiæ, sicut in istis) sed penes majus dominium gratiæ supra animam, majoremque subordinationem istius ad illam; eo proportionali modo quo in patria, post resurrectionem, ex plenissimo dominio gratiæ supra animam redundabunt dotes in corpus, quæ perfectissimè illud animæ subordinabunt & subicient; quo enim gratia magis dominatur menti, eò dat animæ majus dominium supra corpus; illudque magis ei subicit. Sicut ergo gratia capitalis & habitualis in Christo, & gratia habitualis & sacramentalis in nobis, distinguuntur modaliter, ut plures existimant; ita gratia collata Adamo in statu innocentiæ, quæ habebat rationem originalis iustitiæ, & illa quæ nobis in statu nature lapsæ tribuitur distinctione modalis inter se differunt.

D Ex quo intelliges quid velit D. Thomas in 2. dist. 32. quæst. 1. art. 2. ad 2. dum docet iustitiam originalem non habuisse quod excluderet rebellionem carnis ad spiritum, & corruptionem ac passibilitatem à corpore, in quantum iustitia erat, seu ex ipsa essentia & specie gratiæ secundum se sumptæ: *Sed ratione cujusdam accidentis annexi: hujusmodi enim accidens annexum, fuit procul dubio prædictus modus informandi; quod*

E T t t 2 idcirco

ideirco dictus est accidens talis iustitiæ, quia erat extra illius essentiam, & distinctus ab ea, sicut modus a re, non autem quia esset alia forma, entitate & specie diversa.

72. Intelliges etiam, quod sicut gratia statim innocentia, habebat peculiarem modum informandi subiectum, speciale dominium supra animam, quod non habet in statu naturæ lapsæ, ita etiam virtutes illius statûs, licet entitative & substantialiter essent ejusdem speciei cum nostris, habebant tamen quendam peculiarem modum dominandi appetitui, ita plene & efficaciter, ut nullus quantumvis levissimus in eo motus præter ordinem rationis insurgeret.

73. Objicies primò contra secundam conclusionem: D. Thomas 1. p. quæst. 100. art. 1. ad 2. dicit subiectionem supernaturalem rationis ad Deum, quæ erat per gratiam gratum facientem, fuisse radicem originalis iustitiæ, in cujus rectitudine factus est homo: Ergo cum nihil possit esse radix sui ipsius, originalis iustitia, juxta Divinum Thomam, erat habitus diversus à gratia sanctificante.

74. Respondeo D. Thomam non velle originalem iustitiam secundum se totam fuisse in hujusmodi subiectione radicatum; sed quia rectitudo iustitiæ originalis plura complectitur, scilicet subiectionem corporis ad animam, appetitûs sensitivi ad rationem, & rationis ad Deum, ipsum intendere, talem esse ordinem inter ista, ut subiectione mentis ad Deum sit radix ceterorum: quasi diceret, quod inter ea quæ complectitur iustitia originalis, primum, & radix aliorum, est subiectione mentis ad Deum, quæ est per gratiâ, ut idem S. Doctor 1. p. quæst. 95. art. 1. his verbis declarat: *Erat rectitudo (in primo homine) secundum hoc quod ratio subdebatur Deo, rationi vero inferiores vires, & anima corpus: prima autem subiectione erat causa & secunda & tertia.*

75. Objicies secundo: Idem Angelicus Doctor in 2. dist. 20. qu. 2. art. 3. in corp. docet quod duplex iustitia primo homini fuit collata; una originalis, quæ erat secundum debitum ordinem corporis sub anima inferiorum virium sub potentia superiori, & superioris sub Deo; alia gratuita, quæ actus meritorios eliciebat: Sed hæc erat ipsa gratia sanctificans, quæ est radix seu principium meriti vitæ æternæ, in ipsa, ut fructus in semine, contenta, juxta illud Apostoli ad Roman. 6. *Gratia Dei vitæ æterna*: Ergo secundum D. Thomam iustitia originalis in Adamo erat habitus à gratia sanctificante diversus.

76. Respondeo, quod sicut licet gratia capitalis, & gratia habitualis in Christo, gratia habitualis & sacramentalis in nobis, non distinguantur realiter, sed sint unicus simplex habitus; vocantur tamen duæ gratiæ, ob diversos effectus quos præstant, vel diversa auxilia quæ connotant: ita similiter, et si iustitia originalis, & gratia sanctificans, in Adamo essent idem habitus secundum rem; quia tamen differebant secundum rationem, per ordinem ad diversos effectus quos connotabant, seu causabant, diversa sortiuntur nomina, & duplicis iustitiæ rationem & nomen obtinent: nam quatenus in Adamo hic habitus erat causa sanctitatis, & principium meriti vitæ æternæ, gratia sanctificans, & iustitia gratuita dicitur: pro ut verò erat radix triplicis subiectionis, nempe corporis ad animam, appetitûs inferioris ad superiorem, & superioris ad Deum, aliorumque donorum & privilegiorum, quæ Deus A-

Adamo in sua creatione, pro ipso & suis posteris contulerat, iustitia originalis appellatur.

Objicies tertio: Non potest idem habitus per se primò respicere naturam & personam. Secundum originalis per se primò respiciebat naturam, erat enim bona dispositio naturæ, ut a primo capite per generationem in omnes propaganda; gratia verò sanctificans per se primò respicit personam quam sanctificat, non verò naturam: Ergo sunt habitus omnino diversi.

Respondeo primò negando Majorem: nam hoc quod est respicere primariò naturam vel personam, non distinguit vel multiplicat habitus, cum hoc proveniat ex extrinseca ordinatione Dei, & non ex ipsorum habituum naturarum: de D. Thomas in 2. dist. 20. quæst. 2. art. 3. in corp. ibidemque ad Annibaldum, ostendit quomodo sic distinctio omnino accidentaria, quod aliquis habitus, v. g. scientia, conferatur ut donum naturæ, vel ut beneficium personale.

Respondeo secundò, datâ Majori, negando Minorem: nam in statu innocentie non minus gratia quam iustitia originalis respiciebant naturam primariò; sed quod utramque; Deus Adamo ut donum naturæ, pro ipso & omnibus posteris concesserat; sub conditione quod innocentia per se veraret: unde per generationem, & mediante semine ut instrumento, utramque; simul cum natura ille transfudisset in posteros, ut colligitur ex S. Thoma qu. 4. de malo art. 1. ad 9. ubi ait, quod ex peccato primæ parentis destituta est caro eius illâ virtute, ut ex ea posset decidi semen, per quod originalis iustitia in alios propagaretur.

Nec obstat quod 1. p. qu. 100. a. 1. ad 2. id retrahere videatur: loquens enim de statu innocentie, ait quod tunc gratia non fuisset transfusa per virtutem seminis, sed fuisset collata homini statim cum habuisset animam rationalem: sicut etiam statim cum corpus est dispositum, infunditur à Deo anima rationalis, quæ tamen non est ex traduce. Hæc, inquam, non obstat: his enim verbis (ut ibidem interpretatur Bannes) S. Doctor solum intendit docere, quod sicut anima rationalis dupliciter potest attingi per aliquam actionem; vel entitative & secundum substantiam, & hoc modo attingitur à solo Deo per creationem; vel quantum ad unionem cum corpore, & hoc modo attingitur etiam à generante, medio semine secundum suam naturalem virtutem, quæ generans medio illo, & disponit materiam, & producit ipsam actualem unionem: ita gratia sanctificans, vel iustitia originalis, poterat dupliciter attingi; vel ut perficiebat animam absolute & secundum se; & hoc modo solus Deus erat effectus: vel quatenus eam perficiebat formalissimè ut unitam corpori, ipsumque informantem; & hoc modo attingeretur à generante in statu innocentie, mediante semine, ratione vigoris ei à Deo superadditi in ordine ad eam propagandam: quia generans non utcumque uniret animam corpori, sed ut haberent ipsam iustitiam originalem, atque adeo proportionali modo quo communicaret proli animam, ratione unionis, communicaret etiam talem iustitiam.

Objicies quartò: Si iustitia originalis non esset habitus distinctus à gratia sanctificante, sequeretur Adamo per penitentiam, & nobis per baptismum restitui originalem iustitiam; cum Adamus per penitentiam recuperaverit gratiam quam per peccatum amiserat, eaque per sacramentum baptismi puero conferatur: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Respondeo ex D. Thoma in 2. dist. 32. qu. 1. art. 1. Adamo per penitentiam, sicut & nobis per baptismum, restitui quidam iustitiam originalem, quantum ad suum primum & principaliorum effectum, qui est sanctificare animam, & subicere mentem Deo ut fini ultimo; non tamen propter eam absolute concedendum esse, quod per baptismum, vel penitentiam restituitur iustitia originalis: quia hoc nomen absolute prolatum denotat vel ipsam iustitiam adaequate sumptam, quatenus omnia dona & privilegia, quibus homo in statu innocentiae gaudebat, complectitur, vel saltem ipsam gratiam sanctificantem, prout formaliter est radix & origo illorum, & quatenus habet peculiarem illum modum informandi subiectum, & speciale illud dominium supra animam, quod supra exposuimus: illa autem sub hac ratione & formalitate, neque Adamo per penitentiam, neque nobis per baptismum restituitur, & multo minus per illa Sacramenta recipiuntur omnia illa dona & privilegia, quibus primi parentes in statu innocentiae gaudebant.

Objicies quinto: perfectiones illae, quibus iustitia originalis perficiebat corpus, subicendo illud animae; & appetitum sensitivum subordinando ipsi rationi, quamvis absolute essent supra naturam hominis, non tamen transcendebant totum ordinem naturalem, sed solum in tantum hunc ordinem hominem perficiebant, ut de dono integritatis disputatione tertia dicemus: Ergo illarum radix debebat esse ejusdem ordinis, atque adeo distincta a gratia sanctificante, quae omnino est ordinis supernaturalis.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: nam sicut in Beatissimis dotes corporis, quamvis entitativè naturales, & supernaturales solum quantum ad modum, non postulant pro radice in anima aliquem habitum naturalis ordinis, sed sufficienter eas inseruit gratia consummata patris, & visio beatifica, ut docent Theologi in tractatu de beatitudine: ita similiter gratia status innocentiae, licet esset entitativè supernaturalis, poterat esse radix & origo donorum integritatis, immortalitatis, & impassibilitatis ejusdem status, tamen illa essent naturalia quoad entitatem, & supernaturalia solum quantum ad modum: quamvis enim, quae sunt ordinis superioris, nequeant in re inferioris ordinis contineri, subindeque nec ab illis ullo modo produci; non tamen repugnat, quod ea, quae sunt ordinis inferioris, in re superioris ordinis, & per consequens effectus entitativè naturales in causis supernaturalibus eminenter concipiuntur: nam sicut causa aequivoca debet esse diversae speciei ac illius effectus, ita potest ad distinctum & superiorem ordinem pertinere.

DISPUTATIO II.

De paradiso terrestri.

Vsque adeo breviter & involute de paradiso terrestri scripsit Moyses, ut ejus vetera & propria sententiam assequi; hujusque mirabilis loci naturam & qualitates penitus nosse, visum sit omnibus difficillimum. Unde Ambrosius de paradiso scribere ingressus, ita exorsus est: De paradiso adorandis sermone meo dicere a se nobis videtur incutere, quidam est paradisi, ubi sit, qualis sit, investigare & exam.

A planare cupientibus. Attamen, quia illius cognitio ad ea, quae de felicitate status innocentiae diximus, perfecte intelligenda prorsus necessaria est, disputationem istam praecedenti subnectimus, in qua, quae de paradisi terrestri natura, situ, magnitudine & amoenitate à SS. Patribus, & Doctoribus Scholasticis communiter dici solent breviter colligemus. & quis, quantum, & qualis locus fuerit, in qua mundi parte conditus, & an adhuc perseveret in terra, eam, quae poterimus, perspicuitate exponemus.

ARTICULUS I.

B An paradisi sit aliquis locus corporeus in aliqua determinata mundi parte conditus, & in qua?

§. I.

Referuntur sententiae, & prior, seu probabilior eligitur.

PHilo libro de officio mundi, & Origenes in 1. libris super Genesim, negant paradysum esse locum aliquem corporeum & terrestrem, & totam paradisi historiam à Moysè c. 2. Geneseos conscriptam, non literaliter, sed figuratè, & allegorice accipi debere contendunt: unde Origenes paradysum ponit non in terra, sed in tertio caelo, ad quod raptus est Paulus; per arbores paradisi virtutes Angelicas interpretatur; per flumina verò, aquas, quae supra firmamentum sunt. Item l. 4. ait: Quis verò ita idiora invenatur, ut putet velut hominem quendam agricolam, Deum plantasse arbores in paradiso, &c. Similia docere videtur Ambrosius in lib. quem de paradiso edidit, & epist. 42. quae est ad Sabinum, ubi recensitis aliorum Scriptorum varijs opinionibus, ut similis verò concludit, paradysum non fuisse locum terrestrem, sed quidpiam spirituale & intelligibile, quod ad mentem & spiritum Adamis oblectandum, & quodammodo in hac vita beandum, pertinebat. Augustinus etiam in l. de haeresibus c. 59. Seleucianos & Hermimianos refert negasse visibilem paradysum, & in eodem errore fuisse Franciscum Georgium refert Sixtus Senens. l. 3. Bibliot. annot. 106. Alij deniq; quos refert Hugo de S. Victore annot. in Genesim c. 2. docent paradysum, quem describit Moyses, non fuisse definitam aliquam regionem, aut certum quempiam terrae locum; sed nomine paradisi denotari universam terram, quae in primæva conditione ac statu suo ob eximiam bonitatem, amoenitatem, & fecunditatem erat tota quasi hortus quidam amoenissimus, & tanquam paradysus; quemadmodum Genesim. 13. Sodoma & Gomorra fuisse dicuntur quasi paradysus Dei. Pro declaratione veræ & Catholicæ sententiæ, Dico primò, paradysum, quem describit Moyses, locum fuisse visibilem & corporeum, non verò purè intelligibilem & spiritualem.

Probatur primò: nam ut rectè discerit S. Th. 1. p. qu. 102. art. 1. quae de paradiso in Scriptura dicuntur, per modum narrationis historicae proponuntur: Sed in his, quae Scriptura sic tradit, est pro fundamento tenenda veritas historiae, alias nihil esset in Scriptura certum: Ergo ita est accipienda narratio Genesim de paradiso; non verò ad sensus purè mysticos & allegoricos pertrahenda. Unde Hieronymus Danielis 10. Philonem & Origenem pungit, & in illos allegoricos paradysum